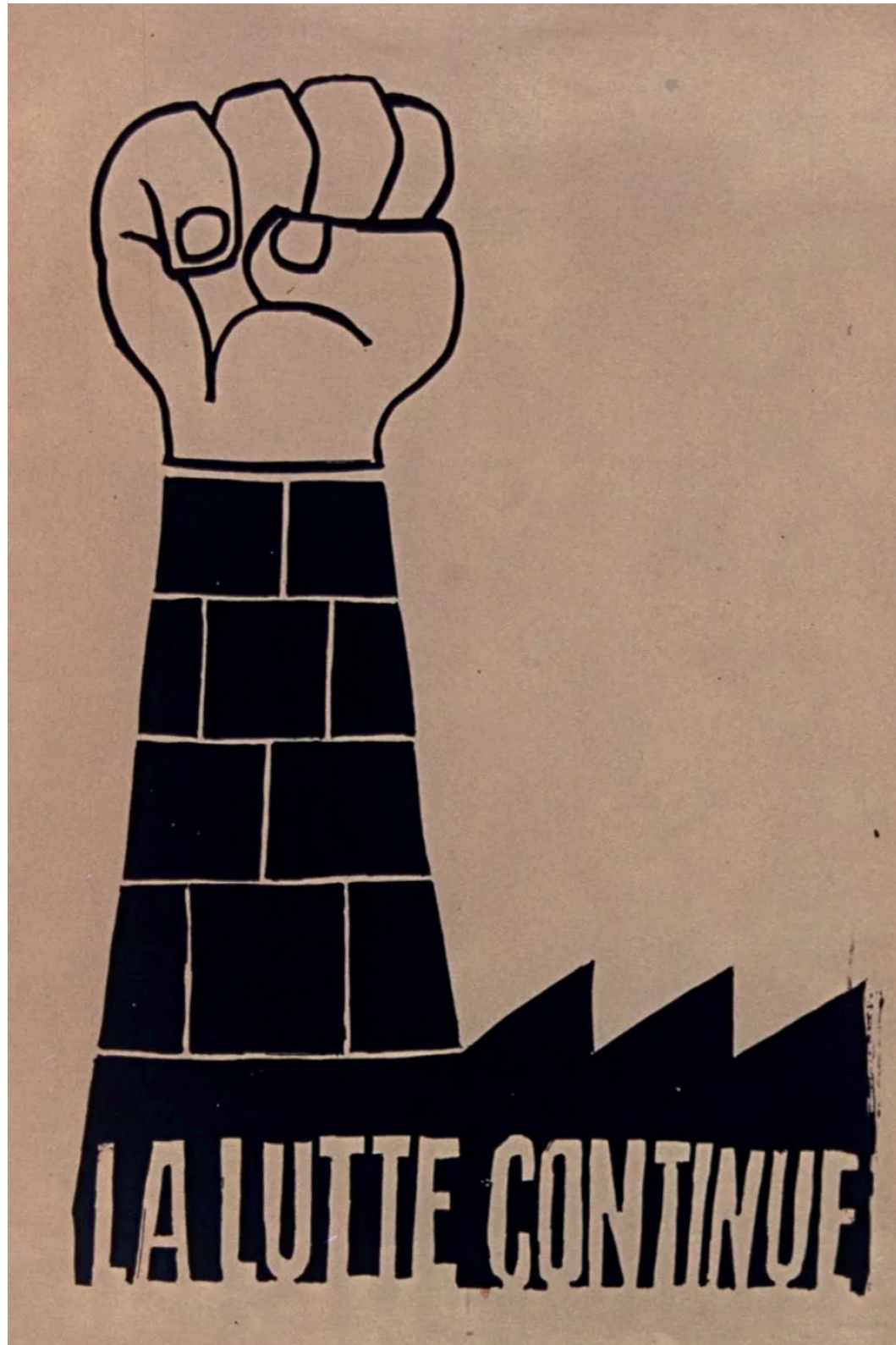

ArtefacteG

• La gràfica que transforma •

“Crea art sobre
qüestions socials
que fins i tot un nen
pugui entendre.”

- Emory Douglas -
6è punt del seu *Political artist manifesto*

ArtefacteG

Primera edició: gener, 2024

Edició: Jordi Padró

Disseny i maquetació: Jordi Padró

Agraïments:

Guerrilla Girls
Fahmi Reza
Josh MacPhee
Ignacio Saavedra
Maria Rodríguez
Chris McBride
Xavier Meade
Jordi Panyella
Edu Vidiella
Maurizio Affuso
Pep Garcia
Silvia May
VixenVandal

ARTEFACTEG

C/ Sant Raimon de Penyaforç, 7
08720 Vilafranca del Penedès
Barcelona · Països Catalans

Portada:

Manifestació contra la corrupció a Kuala Lumpur
Fotografia proporcionada per Fahmi Reza, 2016.

Pàgina anterior:

Cartell
La lutte continue
Atelier Populaire, 1968.

Drets imatges:

Guerrilla Girls
El món de l'art en peu de guerra
© UMCA
© Guerrilla Girls

Música i militància a la Itàlia de postguerra

© De les discogràfiques

Polynesian Panthers

© John Miller

Llicència Creative Commons:

Reconeixement — Heu de reconèixer l'autoria de manera apropiada, proporcionar un enllaç a la llicència i indicar si heu fet algun canvi. Podeu fer-ho de qualsevol manera raonable, però no d'una manera que suggereixi que el llicenciador us dona suport o patrocina l'ús que en feu.

No Comercial — No podeu utilitzar el material per a finalitats comercials.

Sense Obra Derivada — Si remescleu, transformeu o creeu a partir del material, no podeu difondre el material modificat.

Sumari

09

Manifest

10

Guerrilla Girls:
El món de
l'art en peu
de guerra

18

Fahmi Reza
i el cas del
pallasso

28

Música
i militància
a la Itàlia de
postguerra

48

Archivo
de Gráfica
Política a
Buenos Aires

56

D'Oakland a
Auckland: el
rastre de la
Pantera

70

Rage Sport,
vestint
l'esport
popular

74

Llibres
gràfics que
transformen

78

Fes-ho tu
mateix/a

80

Fem xarxa

Editorial

Benvinguts al primer número d'**ArtefacteG**, una revista que neix amb la voluntat de transcendir les pàgines i esdevenir un testimoni visual i literari de la passió compartida per la gràfica compromesa amb la transformació social.

Com a comunicadors visuals, tenim la capacitat única d'agafar un missatge i transmetre'l amb impacte. Les paraules de Fahmi Reza quan el vam entrevistar per fer el seu article, ressonen: *"Som poderosos comunicadors visuals. Podem convèncer la gent que compri un nou iPhone o coses que realment no necessiten. Tenim el poder d'influir en les persones"*. Aquest poder no només resideix en la capacitat de vendre productes, sinó en la possibilitat real de transformar la societat mitjançant el nostre art.

Aquesta revista és més que un mitjà; és un crit a l'acció. És hora de canalitzar la nostra creativitat cap a la construcció d'un món més conscient i compromès. A través d'aquesta publicació, busquem inspirar el diàleg i fomentar el canvi, il·lustrant com les imatges poden convertir-se en veus que ressonen en la consciència col·lectiva.

A més, **ArtefacteG** es converteix en un espai on explorar les creacions d'altres activistes gràfics. Des de campanyes efectives fins a les tendències emergents, volem ser una finestra al món de la gràfica social.

Us convidem a explorar aquest primer número i a unir-vos a nosaltres en aquest viatge. Que aquesta revista sigui no només una font d'inspiració, sinó també un punt de partida per a futures col·laboracions i accions conjuntes.

L'equip d'ArtefacteG

Manifest

- L'objectiu principal és donar veu a totes les persones creatives, ja siguin artistes, dissenyadores, il·lustradores, membres de col·lectius gràfics o altres creadores, que comparteixen la visió d'una societat més justa i igualitària.
- Reconèixer la importància de la història és fonamental per a nosaltres. Tenim l'objectiu de difondre el coneixement sobre els esdeveniments i les experiències artístiques passades que han impulsat canvis socials significatius.
- Creiem que, malgrat ser un projecte amb arrels al territori i fet en català, podem establir connexions i col·laboracions amb creadors d'arreu del món que comparteixen la visió d'**ArtefacteG**. Fomentarem l'intercanvi de coneixements i la creació de projectes col·lectius amb aquells que comparteixen les mateixes aspiracions i valors.
- Més enllà de ser una simple publicació, aspirem a ser una eina activa de transformació. Ens involucrem en iniciatives i esforços que contribueixin al canvi social i que estiguin alineats amb els nostres principis i objectius.
- Buscarem la diversitat i la inclusió en tots els aspectes del nostre treball, reflectint les veus i les perspectives d'individus i comunitats que no gaudeixen habitualment d'altaveu.
- Defensarem la creativitat com a força potent de canvi i com un mitjà per abordar qüestions socials, culturals i polítiques.

Guerrilla Girls: El món de l'art en peu de guerra

per Maria Rodríguez

Les *Guerrilla Girls* són un grup anònim de dones artistes activistes que fan servir l'humor i obres visuals impactants per exposar els prejudicis i la corrupció en política, art, cinema i cultura popular. Han realitzat centenars de projectes (cartells, accions, llibres, vídeos, adhesius) arreu del món, així com intervencions i exposicions dins de museus, criticant-los a les seves pròpies parets per les seves pràctiques discriminatòries. Aquest article servirà per mostrar algunes de les seves primeres obres, entre 1985 i 1990.

Imatges: Guerrilla Girls

Corria l'any 1985 a Nova York, i enmig de la tranquil·litat que sovint envolta el món de l'art, les Guerrilla Girls van emergir amb una explosió de creativitat i dissidència. La seva entrada en escena va estar marcada per una sèrie de cartells en blanc i negre, com un crit de guerra contra les desigualtats de gènere profundament arrelades en la teixidura del món artístic. Aquest col·lectiu d'artistes feministes no només va desafiar les normes establertes, sinó que també va enviar un missatge clar: el sistema artístic estava profundament desequilibrat i, per tant, era hora de provocar un canvi.

El seu impacte va anar més enllà de la mera expressió artística; va ser una declaració, un acte de protesta artística que no només qüestionava sinó que desmantellava les expectatives preconcebudes. Amb les seves mascaretes de goril·la, les Guerrilla Girls van optar per la paraula visual en lloc de la revelació personal. La seva identitat anònima va donar prioritat al missatge, situant-lo al centre de l'escenari i escapant-se de la influència de les seves pròpies persones.

Mitjançant els cartells, les Guerrilla Girls van fer una crida contundent a la consciència. Les xifres estaven allà, crues i incontestables, exposant la manca de representació de les dones en galeries, museus i altres espais artístics de renom. Cada obra era un crit d'alarma, una invitació a la reflexió sobre la necessitat urgent d'una transformació estructural en la indústria de l'art.

Aquesta protesta artística no només pretenen que sigui un acte de resistència sinó també un catalitzador per a un moviment més ampli que exigeix la igualtat de gènere i l'erradicació dels prejudicis racials, sexuals... Les Guerrilla Girls, amb les seves màscares de goril·la i la seva valentia artística, van escriure un nou capítol a la història de dissidència que continua ressonant en el cor del món de l'art contemporani.

Veiem i analitzem algunes de les icòniques obres dels seus primers cinc anys, potser ens n'adonarem que dins del món de l'art encara avui hi fa falta molta feina en clau feminista.

A baix:
Fotografia d'una
exposició sobre les
Guerrilla Girls rea-
litzada el 2020 al
Utah Museum of
Contemporary Art
UMCA

GUERRILLA GIRLS' 1986 REPORT CARD

GALLERY	No. of women 1985-6	No. of women 1986-7	REMARKS
Blum Helman	1	1	No improvement
Mary Boone	0	0	Boy crazy
Grace Borgenicht	0	0	Lacks initiative
Diane Brown	0	2	Could do even better
Leo Castelli	4	3	Not paying attention
Charles Cowles	2	2	needs work
Marisa del Rey	0	0	No progress
Allan Frumkin	1	1	Doesn't follow directions
Marian Goodman	0	1	Keep trying
Pat Hearn	0	0	Delinquent
Marlborough	2	1	Failing
Oil & Steel	0	1	Underachiever
Pace	2	2	Working below capacity
Tony Shafrazi	0	1	Still unsatisfactory
Sperone Westwater	0	0	Unforgivable
Edward Thorp	1	4	making excellent progress
Washburn	1	1	unacceptable

Source: Art in America Annual 1985-6 and 1986-7.

Box 1056 Cooper Sta. NY, NY 10276 **GUERRILLA GIRLS** CONSCIENCE OF THE ART WORLD

GUERRILLA GIRLS REVIEW THE WHITNEY.

APRIL 16-MAY 17 1987
Opening Thurs April 16 6-8 PM Gallery open Thurs-Sun 12-6 PM

THE CLOCKTOWER
108 Leonard St, NY 212 233-1096

The Institute for Art and Urban Resources, 46-01 21st St, Long Island City, NY 11101

The Clocktower facility is owned by the City of New York. Its operations are supported in part by a grant from the Department of Cultural Affairs, City of New York. Diane Coffey, Commissioner; David Dinkins, President, Borough of Manhattan

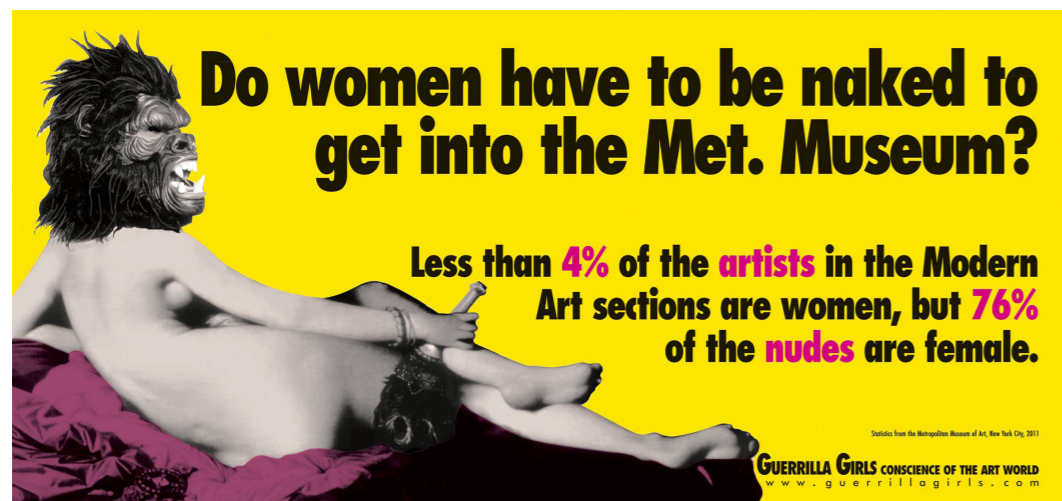
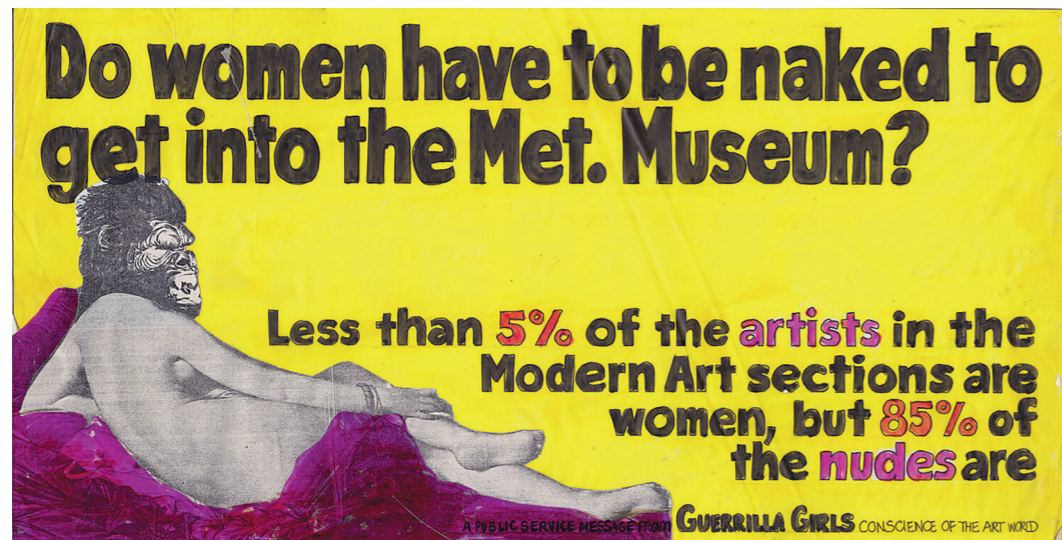
Pàgines anteriors:
Guerrilla Girls, 1986 report card
(Guerrilla Girls, 1986 informe
d'avaluació)
Guerrilla Girls, 1986.

Guerrilla Girls, review the Whitney
(Les Guerrilla Girls, passen revista
al Whitney)
Guerrilla Girls, 1987.

Do women have to be naked to get into the Met. Museum?" (1989)

Aquest cartell presenta una imatge de la pintura "Olympia" d'Édouard Manet, que mostra una dona despullada. Sobre la imatge, es planteja la pregunta "Do women have to be naked to get into the Met. Museum?" (Les dones han d'anar nues per entrar al Museu Metropolità?). Aquesta obra destaca la gran diferència en la representació de dones artistes en un museu de prestigi com el Met, fent una crida a una reflexió crítica sobre els criteris i les normes del món de l'art. La pregunta retòrica insinua que només les dones representades de manera sexualitzada podrien ser acceptades o reconegudes en els espais artístics més importants.

El 2011, van fer una nova versió del cartell, que demostrava que malgrat el pas del temps, la presència d'obres de dones artistes al Met, en comptes de guanyar representació n'ha perdut, cosa que fa encara necessària l'existència de col·lectius que visibilitzin aquesta discriminació.

You're Seeing Less Than Half The Picture (1989)

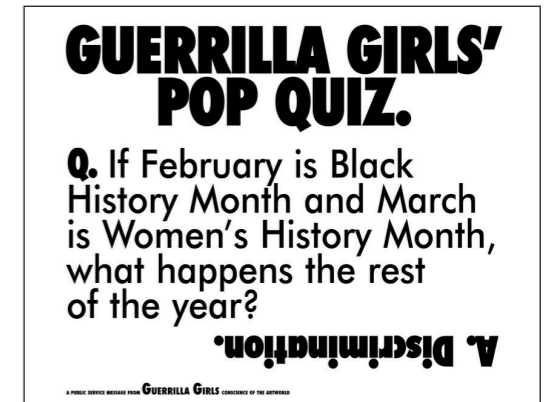
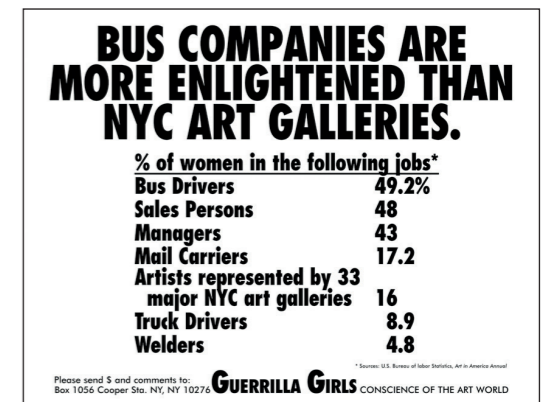
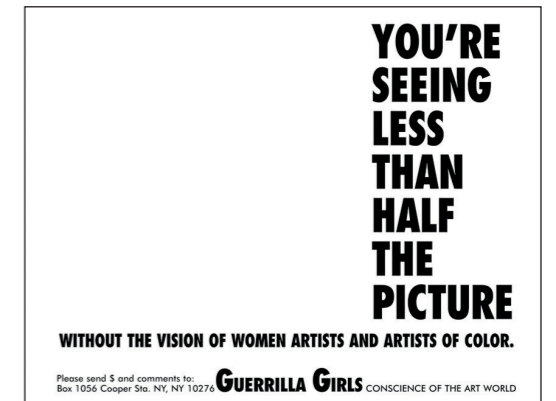
La major part del pòster està en blanc. En una franja estreta al costat dret i per sota de l'espai buit, es titula amb les paraules "Estàs veient menys de la meitat de la imatge" i just a sota la inscripció "Sense la visió d'artistes dones i artistes de color". Criticant la poca participació de les dones i de les minories ètniques en les galeries d'art de Nova York.

Bus companies are more enlightened than NYC art galleries (1989)

Sota l'encapçalament "Les empreses d'autobusos són més perspicaçes que les galeries d'art de NYC", llista els percentatges de dones empleades en set llocs de treball, començant pel més alt i acabant pel més baix. "Conductors d'autobusos" estan al capdamunt amb un 49,2%, mentre que "Artistes representats per 33 de les principals galeries d'art de NYC" estan prop del fons amb un 16%.

Guerrilla Girls' Pop Quiz (1990)

Planteja una pregunta a manera de joc, que fa referència als campus universitaris on, segons les Guerrilla Girls, "els afroamericans i les dones sempre obtenen exposicions d'art al febrer i març", criticant aquest fet com "una altra forma de tokenisme" (participació simbòlica). La resposta a aquest enigma la veiem a la part inferior dreta del cartell amb el text cap per aball amb la inscripció "Discriminació".

Pàgina següent:
Fotografia de les Guerrilla Girls

Fahmi Reza i el cas del pallaso

conversa amb Fahmi Reza · @kuasasiswa

Fahmi Reza és un artista gràfic i activista malai. Ha estat involucrat en diverses formes de protesta i activisme a través de les seves creacions artístiques. Ha estat arrestat i ha enfrontat càrrecs judicials per la seva participació en aquestes activitats. La seva història destaca el paper de l'art i el disseny com a mitjà per expressar resistència i crítica en el context polític.

Text: Jordi Padró · Imatges: Fahmi Reza

Aquest article sorgeix d'una conversa amb Fahmi Reza mantinguda el desembre de 2023. Inicialment, la idea era crear un article que tractés els diversos casos de censura que havia patit al llarg de la seva història com a activista gràfic. No obstant això, Fahmi va presentar una idea molt millor que se centrava no tant en ell mateix com en el poder que pot arribar a tenir la gràfica com a element de transformació.

Encara que ja coneixia la història del seu disseny del pallaso, la seva explicació em va captivar i vaig haver-li de donar la raó. Era un cas que valia la pena compartir, ja que potser en el futur podria ser útil per a altres situacions similars.

Aquí teniu, doncs, una breu cronologia dels esdeveniments que demostra com una acció aparentment insignificant, que el mateix Fahmi va fer sense esperar cap mena de conseqüència, va anar prenent importància fins a arribar a situacions completament inesperades, tant per a l'artista com per al govern.

“M'agrada explicar com un simple cartell pot arribar a ajudar en mobilitzar contra el govern, com pot jugar un paper crucial”

Fahmi Reza pintant un cartell de grans dimensions del pallaso del primer ministre.

Cronologia d'una caiguda

A finals de gener de 2016

Esclata l'escàndol de corrupció relacionat amb l'empresa 1Malaysia Development Berhad (1MDB), el qual implica una malversació massiva de fons estatals. Aquesta entitat té vincles estrets amb el govern de Malàisia i el primer ministre de l'època, Najib Razak.

31 de gener de 2016

El primer ministre comparteix una fotografia al seu compte oficial de Facebook. L'artista gràfic Fahmi Reza retoca la imatge poques hores després transformant el líder en un pallaso tenebrós. Acompanyant la imatge, Fahmi Reza afegeix la frase "En un país ple de corrupció, tots som sediciosos", explicant que l'any 2015 la llei de sedició s'havia utilitzat en 91 ocasions. Aquesta obra artística pretén criticar l'ús que fa el govern de la llei de sedició com a instrument per silenciar la dissidència. La imatge modificada és compartida a les xarxes socials (fig. 1).

En tan sols tres hores, la policia va emetre un avís a través de Twitter dirigint-se a l'artista gràfic: "El teu compte de Twitter està sota control policial. Si us plau, utilitza'l amb prudència i d'acord amb la llei", van indicar, alhora que compartien una captura de pantalla del missatge de Fahmi. En una conversa mantinguda amb l'artista ens diu "aquesta policia fa monitoratge de les xarxes socials", és una pràctica habitual a Malàisia (fig. 2).

1 de febrer de 2016

Als mitjans surt la notícia que un partidari del govern ha interposat una denúncia contra Fahmi per la caricatura del pallaso. Aquesta tàctica és una pràctica habitual que el govern utilitzava per censurar la dissidència. Segons Fahmi, quan es presenta aquest informe, la policia pot detenir-lo o iniciar un procés legal en la seva contra.

En llegir la notícia, Fahmi va redactar una carta oberta expressant que era un gran error intentar censurar-lo o perseguir-lo, ja que l'única cosa que aconseguirien seria augmentar encara més la popularitat de la imatge del pallaso.

2 de febrer de 2016

Fahmi, en resposta a l'avís de la policia, comparteix un cartell satíric on es burla de la situació. La imatge mostra una calavera amb una gorra policial, acompanyada del hashtag #BigBrotherIsWatchingYou, citant una frase del llibre "1984". Aquesta publicació no només va informar els seus seguidors sobre l'avís policial, sinó que també va generar un efecte d'excitació i va arribar a un públic molt ampli (fig. 3).

En el passat, abans d'aquest episodi, cada vegada que un activista era detingut, Fahmi, juntament amb altres artistes, creava un cartell solidari per divulgar els fets i fomentar la solidaritat envers les causes per les quals havia estat arrestat l'activista. En aquest context, un altre dissenyador col·laborava amb Fahmi per crear aquests cartells solidaris. Cal destacar que, de moment, la solidaritat provenia exclusivament de Malàisia, ja que les comunicacions de Fahmi eren en llengua malaia.

5 de febrer de 2016

Immediatament, van començar a aparèixer cartells a les xarxes socials en suport a Fahmi, després d'assabentar-se dels esdeveniments i de com intentaven silenciar la imatge del pallaso (fig. 4). Per això, molts van iniciar la seva pròpia versió del pallaso, utilitzant l'etiqueta Kita Semua Penghasut (Tots som sediciosos) (fig. 5). "Vaig arribar a trobar un centenar de versions diferents en línia", va explicar Fahmi. Aquest episodi va

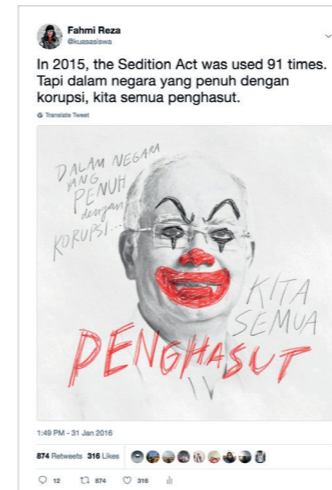

fig. 1

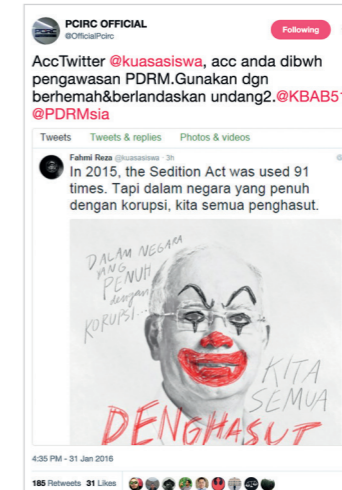

fig. 2

fig. 3

fig. 4

fig. 5

representar la primera vegada que això succeïa, amb dissenyadors que s'acostaven per oferir el seu suport. A través del disseny, la comunitat va expressar solidaritat i protesta contra l'intent del govern de silenciar la crítica.

A partir d'aquell moment

Llavors, Fahmi va veure el potencial que tenia la imatge, que estava emergint com a símbol. Com a dissenyador gràfic, va decidir aplicar estratègies de branding. "A vegades, creen anuncis per a tanques publicitaris i on posen el seu logotip. La gent s'hi familiaritza, perquè han vist bombardejada moltes vegades la mateixa imatge. Doncs vaig fer el mateix", explica. Va pensar que la repetició de la imatge crearia una familiaritat que contribuiria a convertir-la en un símbol reconegut i impactant.

"A la gent jove els agrada expressar-se a través de samarretes, i per això vam crear samarretes amb la imatge del pallaso i el mateix lema que utilitzàvem a les xarxes. No obstant això, sé que si imprimeixo i veng les samarretes directament, la policia vindrà a casa meua per confiscar-ho tot", explica Fahmi. "Per aquest motiu, vaig reclutar 40 impressors de samarretes de diverses zones de Malàisia. Els vaig enviar el disseny i els vaig dir que imprimessin i venguessin les samarretes. El benefici íntegre havia d'anar destinat algun grup d'activistes de la seva ciutat o a una entitat benèfica. Així que simplement els vaig enviar el disseny per tal que el poguessin imprimir i vendre. En cas que tinguessin algun problema, els vaig animar a fer-m'ho saber. Teníem un grup de suport antirepressiu a l'espera. Vam vendre les samarretes a un preu molt assequible i en dues setmanes se n'havien venut 2.400 unitats" (fig. 6 i 7).

Un gran nombre de persones va començar a publicar fotos a les xarxes socials lluint les samarretes amb l'eslògan. Es van difondre moltes selfies, especialment de joves, que mostraven el suport a la causa i la identificació amb el símbol del pallaso (fig. 8).

Davant de l'èxit aconseguit, es va iniciar la creació de noves versions del pallaso amb el mateix estil (fig. 9). Aquestes noves imatges es van reenviar als 40 impressors de samarretes, iniciant així una nova campanya amb l'objectiu de destinar els beneficis als grups activistes de la seva ciutat.

25 de febrer de 2016

El grup de punk *Dum Dum Tak* va compondre una cançó el cas de corrupció del primer ministre, utilitzant la cara del pallaso (fig. 10).

A partir de març de 2016

Fins a aquest moment, la campanya es basava principalment en les xarxes socials. Per això, es va considerar interessant ampliar la seva presència i realitzar una campanya també en el món real.

Fahmi va crear un gran cartell amb només la cara del pallaso i el va adherir a una paret de la Kuala Lumpur. La seva presència va ser efímera perquè la policia el va arrencar quan no havien passat ni 8 hores. Aprofitant aquesta situació, Fahmi va publicar una foto de l'abans i el després, destacant així la manera com el govern intentava censurar-lo (fig. 11).

Vist que aquesta acció incomodava, va decidir publicar el fitxer PDF amb la imatge del pallaso en alta resolució, permetent a qualsevol persona descarregar-lo i imprimir-lo. Aquesta estratègia donava l'oportunitat a tothom d'aprofitar la seva obra, superant així els intents de censura del govern.

Persones anònimes van començar a descarregar el cartell i a enganxar-lo a les seves ciutats i barris. En un mes, van aparèixer uns 80 cartells de diferents mides arreu de Malàisia (fig. 12). Fahmi destaca: "No hi havia cap eslògan, només era una imatge,

fig. 6

fig. 7

fig. 8

fig. 9

fig. 10

fig. 11

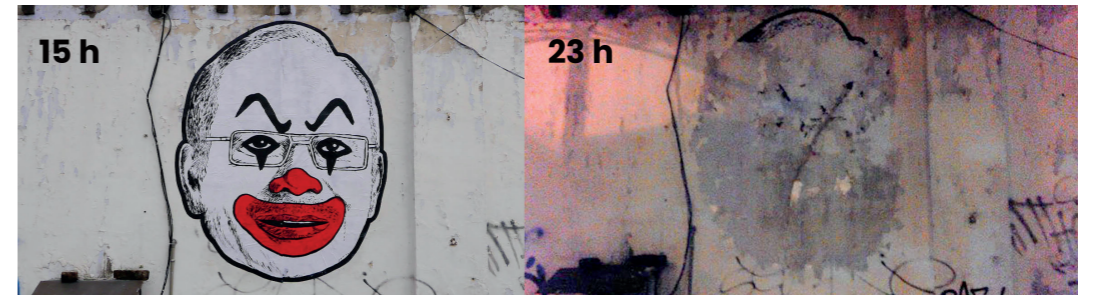

fig. 12

Escaneja el QR i podràs sentir la cançó *Turun Najib Turun de Dum Dum Tak*.

estrictament gràfic. Però quan la gent veia la imatge, entenia el significat. I si no el coneixien, només calia que busquessin a Google 'pallasso + Najib' (el nom del primer ministre)". Aquesta estratègia visual va permetre que el missatge arribés a un ampli espectre de persones.

Va ser quan la premsa internacional es va començar a posar en contacte amb el Fahmi i els va poder explicar el significat darrere del pallasso i la connexió amb el cas de corrupció del primer ministre. Cal dir que hi havia un silenci mediàtic total sobre el cas de corrupció del primer ministre.

La "gent normal" va començar a adoptar el símbol del pallasso per criticar el govern i expressar la seva protesta (fig. 13). I van començar a crear fan art amb la cara del pallasso, confeccionar els seus propis cartells i compartir-los a les xarxes socials (fig. 14). Una anècdota curiosa va ser que els estudiants van començar a pintar la cara del pallasso als seus uniformes escolars (fig. 15), era la primera vegada que la seva obra gràfica arribava directament als instituts.

Va haver-hi qui es va disfressar de pallasso Najib per Halloween (fig. 16), i van sorgir grafitis i pòsters de diverses mides que només duraven uns dies abans que fossin arrencats. Tot i la manca de cobertura mediàtica per part dels mitjans de comunicació malais, la premsa internacional va començar a fer seguiment de les accions i del moviment.

4 de juny de 2016

Fahmi va ser arrestat juntament amb tres altres persones per la venda de samarretes. En aquest context, va reflexionar sobre el poder que tenia la imatge del pallasso, ja que, segons les seves paraules, "el govern només pren mesures si se sent amenaçat". Va explicar que utilitzava aquesta lògica per avaluar l'eficàcia de la campanya. "Si callen, si no prenen mesures, és que no els arriba, però si actuen i ens detenen, demostra que se senten amenaçats o que creuen que això té més influència del que estan disposats a acceptar". L'arrest no només va ser percebut com una acció legal, sinó també com un intent de generar por entre aquells que portaven la samarreta del pallasso.

"El govern utilitza aquesta estratègia aquí. Em van detenir per portar una samarreta. Després de ser alliberat, no vaig aturar-me. Creuen que em poden intimidar prou perquè deixi de fer-ho, ja que això funciona amb la gent corrent. Però jo no només soc dissenyador gràfic, també soc activista", afirma Fahmi.

19 de novembre de 2016

Milers de persones vestides de groc, el color de la protesta, es van manifestar a Kuala Lumpur, davant les famoses Torres Bessones, contra el primer ministre. En aquest context, va ser arrestat pel fet de portar una gran imatge del pallasso, i va ser sotmès a 3 dies d'arrest domiciliari. "Va ser la primera vegada que la meua imatge va aparèixer en un diari pròxim al govern. Va ser quan em portaven amb les mans lligades cap al jutjat (fig. 17). Van fer un reportatge molt negatiu, utilitzant termes molt perjudicials", diu l'artista.

Enfrontant-se a dos càrrecs separats per dues imatges diferents del pallasso, una publicada a Instagram i l'altre a Facebook, Fahmi va ser acusat en virtut de la llei de comunicacions malicioses i multimèdia del país. Aquesta llei d'Internet converteix en delictes qualsevol cosa que pugui ofendre o que tingui la intenció de ferir els sentiments d'una persona. Aquesta legislació és utilitzada pel govern com a eina de censura. "Em van posar a una llista negra de persones que no podien abandonar el país", explica.

9 de maig de 2018

Després de seixanta-un anys en el poder des de la independència de Malàisia, el partit del primer ministre va patir la seva primera derrota electoral (fig. 18).

fig. 13

fig. 14

fig. 15

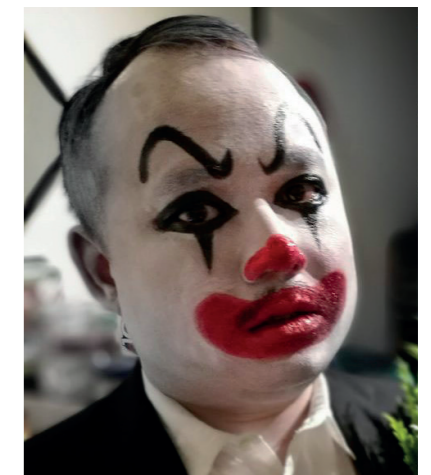

fig. 16

fig. 17

fig. 18

Escaneja el QR i podràs sentir la cançó *Falling in love* de Woo Jin Young i Kim Hyun Soo.

12 de novembre de 2018

“Després de dos anys, em van declarar culpable d’ofendre el primer ministre amb el dibuix del pallaso”, explica Fahmi. “El jutge no va ser neutral”. Com a resultat, li van imposar una multa de 30.000 dòlars malaisians, aproximadament 6.400 dòlars americans, i una condemna de presó d’1 mes. Malgrat haver recorregut immediatament la sentència, la multa havia de ser pagada de manera immediata.

“Com a protesta, vaig editar nous materials del pallaso per recaptar fons. Adhesius, una nova samarreta, un pin i una agenda escolar (amb el títol *Instituts sediciosos*) i la cançó dels *Dum Dum Tak* escrita al darrere”. Aquesta iniciativa no només buscava recaptar fons per fer front a la multa, sinó que també va mantenir viva la simbologia del pallaso com a forma de protesta (fig. 19 i 20).

Va crear un pack amb tot això i va començar a vendre’l a través de la plataforma de finançament col·lectiu *Pozible*. En només 18 hores, va aconseguir recaptar els fons necessaris mitjançant la venda anticipada dels packs (fig. 21).

I emmig de tot això

Al mateix temps que era declarat culpable, *Vans* Àsia estava organitzant un concurs en línia per personalitzar unes de les seves sabatilles. Fahmi va participar amb una versió del pallaso i va guanyar el concurs popular a tota Àsia a la primera fase, amb un total de 16.225 vots (fig. 22).

El pallaso va fer una aparició el juny de 2018 en un videoclip de *K-pop* dels artistes Woo Jin Young i Kim Hyun Soo. El propietari d’una pizzeria a Seül va descobrir la imatge del pallaso a través d’internet i, ja que estava buscant gràfics per decorar el seu local, va decidir pintar-ne un quadre. El grup va utilitzar la pizzeria com a escenari per a la gravació del seu videoclip, i així va provocar la presència de la imatge del pallaso en aquesta producció musical (fig. 23).

Setembre de 2018

S’imputen 25 càrrecs del govern, incloent-hi el primer ministre, pel cas 1MDB (fig. 24).

28 de juliol de 2020 i final de la història

L’ex primer ministre, Najib Razak és declarat culpable de corrupció. “Jo vaig jugar un paper petit, una petita rosa de resistència, en les protestes contra Najib i el seu govern corrupte fins a la seva caiguda”, va afirmar Fahmi. Najib va ser condemnat a 12 anys de presó.

Fahmi va col·locar un nou pòster que representava Najib empresonat. Algú el va protegir amb plexiglàs per evitar que el pòster fos arrencat. “Aquest és l’únic pòster que encara es manté”, va destacar Fahmi, subratllant la seva persistència simbòlica malgrat els intents de censura o destrucció (fig. 25, 26 i 27).

Cartell de grans dimensions penjat al carrer el dia abans de la manifestació contra Najib Razak. En la segona foto es poden veure els intents d’arrencar-lo.

fig. 19

fig. 20

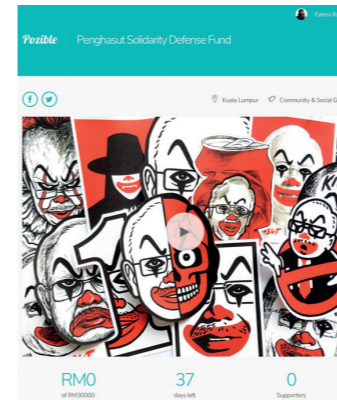

fig. 21

fig. 22

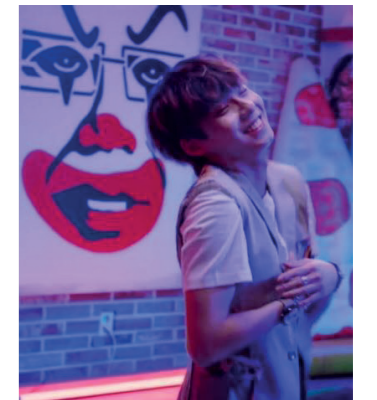

fig. 23

fig. 24

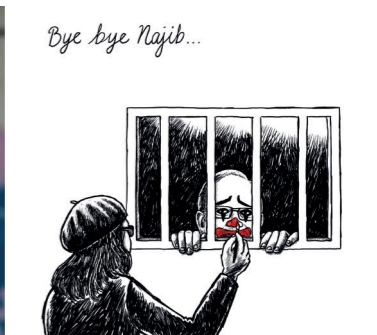

fig. 25

fig. 26

fig. 27

Música i militància a la Itàlia de postguerra

per Josh MacPhee · @jmacphee

Josh MacPhee és un dissenyador, artista i arxiver. Fundador de la cooperativa d'artistes *Justseeds* i de l'arxiu *Interference Archive*. MacPhee és l'autor i editor de nombroses publicacions, incloent-hi *Signs of Change: Social Movement Cultures 1960s to Now* i *Signal: A Journal of International Political Graphics and Culture*. Ha organitzat la sèrie de cartells *Celebrate People's History* des de 1998 i ha dissenyat cobertes de llibres per a molts editors durant l'última dècada. Ha indexat més de 200 segells discogràfics vinculats a moviments polítics d'esquerra d'arreu del món entre 1965 i 1990 a *An Encyclopedia of Political Record Labels*.

Imatges: Josh MacPhee

Una tarda de l'any passat, mentre ajudava la Silvia Federici i el George Caffentzis a organitzar el seu apartament i a classificar els seus arxius, va sorgir una troballa fascinant: una pila de vinils de set polzades (7") amb música folk política italiana. Vaig quedar immediatament captivat. La Silvia és italiana i una de les fundadores del moviment *Wages for Housework*, una estratègia organitzativa feminista dels anys setanta que argumentava que les tasques domèstiques eren una forma de treball no remunerat central per al funcionament del capitalisme i l'explotació de tota la classe treballadora. Quan vam descobrir aquesta petita pila de discs, ella em va parlar de la bellesa de les cançons anarquistes italianes del segle XIX i de l'alegria que van experimentar quan *Wages for Housework* va enregistrar els seus propis àlbums.

Sous pel Treball Domèstic va ser una dels moltes agrupacions polítiques que donaven estructura a la revolta política i social a la Itàlia de postguerra. Comunistes, anarquistes, feministes i socialistes de tota mena s'organitzaven en comunitats i als seus llocs de treball. La dècada de 1968 a 1977 va ser la "dècada de 1960" d'Itàlia, quan els treballadors s'armaven i preniën el control de les fàbriques, militants segrestaven polítics i industrials, i les mestresses de casa feien vagues de lloguer i serveis, expulsant especuladors i policies dels seus barris. La revolució impregnava l'ambient i els carrers, amb masses de gent prenent les seves vides en les seves pròpies mans. I aquests discos són una finestra que ens permet veure el paper important que la cultura va tenir en aquest intens trastorn social. Endinsem-nos, doncs, per aquesta finestra!

A baix:
Disc editat pel
col·lectiu *Lotta
Continua*.

Logotip de la discogràfica I Dischi del Sole.

I Dischi del Sole

Què amaga aquesta col·lecció de discs que he trobat de casualitat? El primer està protegit per una carpeta de cartolina gruixuda, blanca, amb impressions en negre i vermell. El text *CANTI / ANAR / CHICI* escrit amb una tipografia de pal sec alta i en negreta, alineades a la dreta, amb cada línia ressaltada per una franja vermella. La part esquerra mostra un gravat del segle XIX, fosca i difícil d'interpretar d'entrada, però que es resol en una fila de proletaris en el primer pla, armats amb ganivets i rifles, avançant cap a un oficial militar a cavall amb l'espasa alçada en contraatac. D'acord, estic enganxat, i ni tan sols he posat la música. La carpeta s'obre, mostrant extenses notes explicatives que detallen la història i el context de les quatre cançons del disc. El disseny és net, efectiu i discret—tot molt modernista, amb ecos de la Bauhaus i de Jan Tschichold. Res a veure amb les portades de disc, d'una banda, com *Crass*, el referent estàndard per la rebel·lia anarquista en el món anglòfon.

La contraportada mostra el logotip d'un sol crepitant i el nom de la discogràfica: *I Dischi del Sole*. A la portada hi apareix esmentat "a cura de Roberto Leydi" i, després d'una petita recerca vaig descobrir que Roberto Leydi i Gianni Bosio, folkloristes i etnomusicòlegs establerts a Milà, van llançar la discogràfica el 1962 amb l'objectiu de revifar les tradicions de la música popular italiana. Aquest projecte ja estava en gestació des de feia temps: Leydi fins i tot havia estat ajudant d'Alan Lomax (Etnomusicòleg nord-americà) quan va fer gravacions sobre el terreny a Itàlia durant la dècada de 1950, per tant, estava familiaritzat amb *Folkways Records* i el renaixement de la música popular als Estats Units. El 1957 fins i tot va escriure un llibre sobre la política del folklore i blues als Estats Units i va sostenir que una tradició semblant residia just sota la superfície de la societat italiana.

Durant el seu primer any, *I Dischi del Sole* va produir una recopilació de cançons populars italianes titulada *Bella Ciao*. Però el nucli real del projecte va ser el llançament de més de vint gravacions de 7", entre elles *Canti della Resistenza Italiana*, *Canti e Inni Socialisti*, *Canti del Lavoro*, *Il Povero Soldato*, *Canti Comunisti Italiani*, *Canzoni dal Carcere*, i dos discs de *Canti Anarchici*.

Mentrestant, el meu tocadiscs comença a sonar i els primers acords de l'acordió d'*Addio a Lugano* ressonen pels altaveus. Aquesta és la cançó anarquista més popular de la història d'Itàlia—encara que no estic segur si això significa gaire—originalment escrita per Pietro Gori a finals del segle XIX. Gori s'havia implicat al moviment anarquista de jove, sent detingut diverses vegades per protestar i "incitar l'odi de classe". Es va dedicar a escriure poesia, que posteriorment es va convertir en cançó. Després d'escriure una cançó sobre l'assassinat anarquista del president francès el 1894, va ser arrestat i exiliat. Mentre esperava l'expulsió a la presó de Lugano (una ciutat ara al sud de Suïssa), va escriure *Addio a Lugano*. La versió d'aquest disc és polifònica i melancòlica, alhora que una oda al seu país perdut i una declaració de determinació que aquests anarquistes proscrius difondrien la revolució allà on es veiessin obligats a anar.

Portades de diversos discs publicats el 1963 per *I Dischi del Sole*.

Durant el seu primer any, *I Dischi del Sole* va produir una recopilació de cançons populars italianes titulada *Bella Ciao*. Però el nucli real del projecte va ser el llançament de més de vint gravacions de 7", entre elles *Canti della Resistenza Italiana*, *Canti e Inni Socialisti*, *Canti del Lavoro*, *Il Povero Soldato*, *Canti Comunisti Italiani*, *Canzoni dal Carcere*, i dos discs de *Canti Anarchici*.

Amore Ribelle

Qui no sent una debilitat pels bards anarquistes italians insurrectes de fa cent vint-i-cinc anys? Bé, potser només jo. Localitzo dues altres cançons de Gori, "Stornelli d'esilio" i "Amore Ribelle", a l'àlbum Canti di Protesta del Popolo Italiano/Canti della Resistenza. La portada d'aquest disc també és impactant, però per raons diferents. En comptes de ser austera i modernista, té una sensibilitat protopunk. El vermell i el negre s'uneixen a un groc palpitant, i no hi ha pràcticament cap espai en blanc a la superfície, cap lloc de descans de l'ull. El costat dret de la portada és un collage, de fons un diari socialista del segle XIX invertit cromàticament amb el titular "Avanti!". Superposat al diari, hi ha un gran puny vermell que sosté una pistola, amb una petita fàbrica i camps al fons.

En girar el disc, la contraportada conté àmplia informació tant en italià com en anglès. Aquest àlbum va ser enregistrat per un grup torinès de músics, escriptors i intel·lectuals que es van reunir el 1957 i es van fer dir *Cantacronache* [que es podria traduir com a Canta Cròniques]. El grup va sorgir amb la intenció de desafiar la tendència conservadora de la cultura popular promoguda per ràdio estatal i els festivals de música. Mirant cap a Bertolt Brecht, Hanns Eisler i Kurt Weill a Alemanya i la tradició política de la cançó francesa, autors com Umberto Eco i Italo Calvino van escriure noves lletres per a cançons populars tradicionals. Músics

del grup, com Michele L. Straniero, Edmonda Aldini i Fausto Amodei, van començar a gravar noves versions de cançons tradicionals i van publicar una sèrie de 7" amb aquestes gravacions des de 1958 fins a principis de la dècada de 1960. Aquest LP és una recopilació d'aquests senzills. Com cita Straniero a la contraportada, aquestes cançons van ser "escrites amb la finalitat de modificar el rumb de la música pop italiana substituint els textos fastigosos i trillats per lletres que impliquen una participació precisa en els problemes i esdeveniments immediats de la vida quotidiana."

El disc va ser publicat per Albatros dins de la seva sèrie "Folk Music Revival". Albatros era un subsegell produït i distribuït pel segell milanès Vedette Records, que alhora era propietat del compositor Armando Sciascia. No puc trobar molta connexió directa entre Sciascia i la política, però havia d'estar compromès, ja que la seva discogràfica no només va crear Albatros, sinó dos altres subsegells relacionats amb la música popular política. *I Dischi dello Zodiaco* va publicar una àmplia llista de música popular italiana amb una forta col·lecció de discos de *Nueva Canción* d'Inti-Illimani, Quilapayún, Ángel i Isabel Parra i Daniel Viglietti. *Way Out* va ser una tercera filial, amb una llista molt més centrada en la música popular explícitament política, incloent-hi cançons partisans, cançons anarquistes i una de les meves troballes favorites, una gravació d'un concert folk comunista titulat senzillament i estranyament "Meeting".

La portada d'aquest disc també és impactant, però per raons diferents. En comptes de ser austera i modernista, té una sensibilitat protopunk.

Portada del disc de Cantacronache 4
Canti di protesta del popolo italiano
Canti della resistenza.
Albatros, 1971.

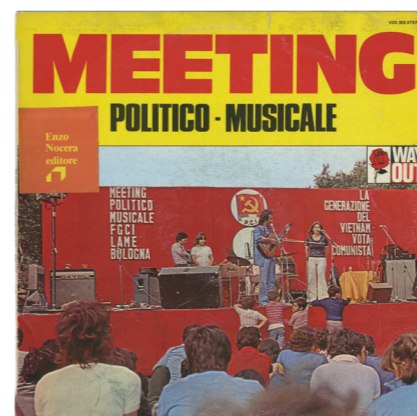
Música i militància a la Itàlia de postguerra

Nuovo Canzoniere Italiano

Així doncs, com van confluïr tots aquests músics (Leydi, Amodei, Straniero, etc.) de qui he estat parlant? El següent 7" ofereix algunes pistes. La portada està inspirada en una capsa de llumins, amb una foto d'una filera de llumins encaixats en una tira blanca a la part inferior que sosté el títol, *Il Canzoniere Italiano 1: Canti di Protesta del Popolo Italiano*. És un disseny bastant estrany. Els llumins tenen cares dibuixades als seus caps que semblen estar cantant. Els tres llumins de la dreta estan pintats amb els colors de la bandera italiana —verd, blanc i vermell— mentre que la resta són simplement vermells. Els llumins vermells de l'esquerra han encès foc, amenaçant de calar foc a tot el conjunt. És del 1964, i aquest és el primer producte del moviment *Nuovo Canzoniere Italiano* recentment format. *NCI* va sorgir de la fusió del 1963 del grup *Cantacronache* amb Roberto Leydi i Gianni Bosio a Milà. El Gruppo del *Nuovo Canzoniere Italiano* (format per Edmonda Aldini, Michele L. Straniero i Fausto Amodei) va gravar aquest sol 7" amb la petita discogràfica torinesa CEDI el 1964, abans que la producció del *NCI* es traslladés principalment a *I Dischi del Sole*.

Des de la perspectiva actual, es fa difícil d'imaginar això com res més que quelcom força marginal, però des del 1963 fins a principis dels anys 80, *I Dischi del Sole* va publicar més de dos-cents àlbums i vinils de 7"

I Dischi del Sole va publicar ràpidament una allau de discs que capturaven la història de la música popular italiana, i la majoria d'aquestes cançons eren interpretades pel grup d'artistes implicats en el *Nuovo Canzoniere Italiano*. *I Dischi del Sole* també va començar a publicar noves cançons d'aquests artistes i d'altres contemporanis, algunes a través d'un subsegell anomenat *Linea Rosa* centrat en música popular i folk rock polític contemporani. Des de la perspectiva actual, es fa difícil d'imaginar això com res més que quelcom força marginal, però des del 1963 fins a principis dels anys 80, *I Dischi del Sole* va publicar més de dos-cents àlbums i 7", molts dels quals van passar per múltiples reedicions gràcies a la seva popularitat. Sense tenir en compte la producció de tots els subsegells de *Vedette* esmentats anteriorment, així com una dotzena més de discogràfiques.

Dalt:
Portades de Cantacronache 1 i Cantacronache 2,
Italia Canta, 1958.

Meeting Politico-Musicale
Way Out, 1975.

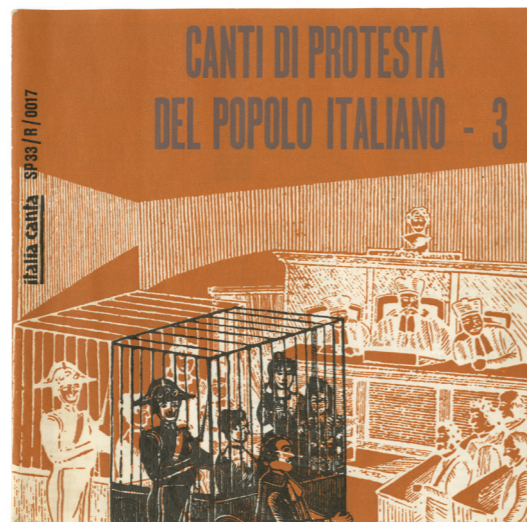
Ritme gràfic

La producció d'*I Dischi del Sole* és única i notable pel seu aspecte visual potent i la seva atenció al disseny de cobertes de qualitat. Les portades de la majoria dels primers discos van ser dissenyades per Giancarlo Iliprandi. La seva funció aquí era similar a la de Ronald Clyne amb *Folkways Records*, donant una imatge de marca a la discogràfica i al projecte musical més ampli amb un estil audaç. Com Clyne, Iliprandi va basar el seu disseny en el modernisme gràfic, utilitzant extenses àrees cromàtiques planes, potents línies horitzontals, reproduccions d'il·lustracions històriques i lletres de pal sec condensades per donar a la sèrie una qualitat gairebé atemporal. A mitjans dels seixanta, les regnes del disseny passen a mans de Roberto Maderna, qui va actualitzar l'estil afegint-hi fotografies, muntatges i una gamma molt més extensa de tipografies. Una de les coses més impactants d'aquests discs és com el seu contingut és tan intensament dissident i antiautoritari, però la seva estètica res té a veure amb la revolta que es veia als Estats Units en aquell moment. Ningú confondrà cap d'aquests dissenys amb un disc de Jimi Hendrix o Jefferson Airplane. No hi ha cabells llargs, lletres psicodèliques, fulles de marihuana o cintes pel cap. No serà fins a finals dels anys seixanta que això començarà a canviar. Mentre que Leydi era conscient de la feina que Lomax i *Folkways* feien als Estats Units, una altra inspiració important i punt de referència va ser el moviment de la *Nueva Canción* a Amèrica Llatina. Al Xile dels anys cinquanta, Violeta Parra va iniciar un esforç massiu per recopilar i preservar milers de cançons populars i folklore, i va fundar el centre cultural *Peña de los Parra*, que va funcionar com a camp d'entrenament per a joves músics, així com a espai per a l'organització política. Tot i que el 95 per cent de la producció d'*I Dischi del Sole* era italiana, hi ha algunes excepcions interessants. Com una edició italiana de "*I Hate the Capitalist System*" de Barbara Dane (originalment llançada al seu propi segell dels EUA, Paredon) i un àlbum de la cantant mexicana de *Nueva Canción* Judith Reyes (que posteriorment va publicar un disc a Paredon als EUA).

A baix d'esquerra a dreta, portades:
Diversos autors
Il Canzoniere Italiano,
Canti Di Protesta Del Popolo Italiano 1
CEDI, 1966.

Diversos autors
Canti di Protesta del Popolo Italiano 3
Italia Canta, 1961.

Bella Ciao

Altres discogràfiques italianes més convencionals com *Durium*, *Discofolk* i *Fonola* també es van unir a la moda, llançant un corrent competidor de folk polititzat, amb especial èmfasi en diverses versions de cançons partisans italianes i clàssics com "*Bella Ciao*". De fet, la forma en què es cantaven aquestes cançons tradicionals era un terreny altament polititzat. Al *Festival dei Due Mondi* el 1964 a Spoleto, Michele Straniero, destacat membre del *Nuovo Canzoniere Italiano*, va interpretar una versió de la cançó popular de l'època de la Primera Guerra Mundial "*O Gorizia*" en la qual afegia una estrofa que qualificava els oficials de l'exèrcit italià com a covards que enviaven els soldats a morir. Això va provocar una revolta entre l'audiència i una demanda per part dels neofeixistes per incloure un dels seus himnes de batalla. La polèmica va catapultar el *Nuovo Canzoniere Italiano* i la seva música al focus mediàtic i va augmentar dràsticament la seva popularitat entre els joves que anteriorment els veien com alienats de la cultura del moment.

Els joves no estaven completament equivocats. A finals dels anys 60, els joves a Itàlia, com arreu del món, estaven interessats a experimentar amb tota mena de moda, drogues i sons. En paral·lel amb la polèmica del festival, quatre membres del *Nuovo Canzoniere Italiano*, incloent-hi Straniero, van publicar una mena de manifest sobre la seva obra, "*Le Canzoni della Cattiva Coscienza*". L'assaig estava fonamentat en el prejudici que tenia l'Escola de Frankfurt contra la música popular, donant valor a les tradicions folklòriques com a més autèntiques i alliberades de la passivitat promoguda per la cultura de masses. Es va convertir en un punt de referència popular per a les discussions de l'esquerra sobre música, afirmant que les músiques tradicionals eren més legitimament conscients de classe. Consciència a banda, una cosa important a tenir en compte de la Itàlia en aquest període és que hi havia una explosió constant de militància obrera, amb vagues i ocupacions

A baix d'esquerra a dreta, portades:
Diversos autors
Avanti Popolo alla riscossa
Dischi dei Sole, 1968.

Coro Alpi
Canti della Resistenza
Durium, 1964.

de fàbriques que es produïen mensualment, si no diàriament, i mobilitzacions periòdiques a les ciutats més importants. Una altra part molt tangible de l'atractiu de la música folk és que els treballadors i estudiants podien aprendre'n ràpidament les lletres i la melodia per cantar-les a la línia de piquet o mentre es manifestaven. Això sens dubte no era aplicable als estils d'avantguarda més complexos ni a la música rock que exigia una intensa instrumentació.

Aquesta tensió entre la línia política correcta sobre la música i els desitjos de la joventut és un llarg fil roig que travessa aquest període. Els partits oficials d'esquerres d'Itàlia, el PSI (*Partito Socialista Italiano*) i el PCI (*Partito Comunista Italiano*), eren únics a Europa pel que feia a la representació dins del sistema electoral i eren partits populars massius amb grans bases actives dins de la classe treballadora. Tenien les seves pròpies cultures, arrelades en una barreja d'història internacional de l'esquerra (cadascuna cantava les seves pròpies versions de "*L'Internationale*", per exemple). Referències italianes específiques (el paper de l'esquerra en la lluita contra el feixisme), i inicialment compartien la crítica del *NCI* a la cultura de masses com una amenaça per a la veritable militància italiana. A la dècada de 1960, ambdós partits van publicar discos de 7" amb discursos acompanyats de balades i cançons populars tradicionals de la classe treballadora ("*Bella Ciao*", un cop més, era la preferida), però en part per les pressions

electorals per construir contínuament popularitat, a la dècada de 1970 van intentar atreure a audiències més àmplies —i més joves—: el PSI va publicar un disc amb el grup pop Equipe 84 i el PCI un disc amb els Stormy Six, un conjunt polític de folk amb fortes tendències de rock progressiu. La música folk i el rock, l'antic i el nou, topaven incòmodament a la *Festa del Proletariato Giovanile* (Festival de la Joventut Proletària), que es va celebrar al *Parco Lambro* de Milà a partir del 1970. La música folk tradicional, el rock progressiu, el jazz i la música artística d'avantguarda compartien l'escenari. La relació cada cop més tensa entre el vessant "creatiu" i "polític" del moviment obrer va esclatar el 1976 quan més de quatre mil persones van assistir al festival. Hi va haver enfrontaments físics directes, incloent-hi agressions físiques i saquejos massius, entre els *Indiani Metropolitani* (antiautoritaris i contraculturals) i els membres tant del PSI/PCI com de l'organització més militant *Lotta Continua*. Algunes opinions apunten que la incapacitat de conciliar aquestes dues formes de lluita (una expressió creativa/absurda/nihilista versus una orientada a la política/demandant/productivista) va ser al nucli del col·lapse del moviment el 1977 i 78, però això ja va una mica més enllà de l'abast d'aquest article.

La música folk i el rock, l'antic i el nou, topaven incòmodament a la Festa del Proletariato Giovanile (Festival de la Joventut Proletària), que es va celebrar al Parco Lambro de Milà a partir del 1970.

Portada
 Diversos autors
Inni Proletari della Piazza 2
 I Dischi del Sole, 1971.

Prendiamoci la Città

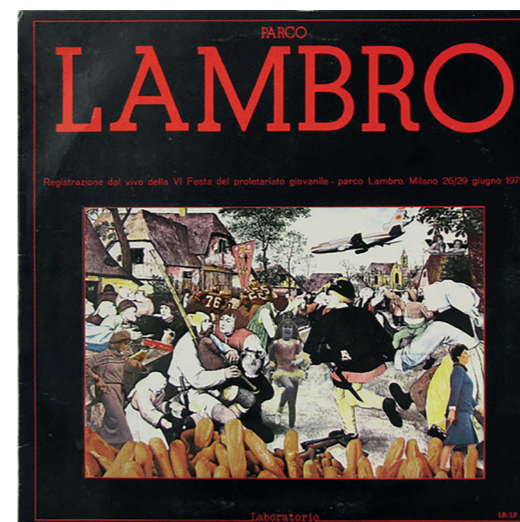
En el grup inicial de discos de 7" que la Silvia em va donar, hi havia quatre discos produïts per la ja esmentada organització política *Lotta Continua*. Aquest grup d'esquerra revolucionària havia estat afí a intel·lectuals com Toni Negri i havia estat un nucli per a tota l'agitació del moviment autònom des del 1968 fins al 1977. Eren un grup polític marxista "obrerista" (centrat en l'obrer com a protagonista central de la lluita revolucionària) i extraparlamentari que produïa un diari popular, però qui podia imaginar la seva producció musical?

El disc que estic mirant té una carpeta impresa en un to vermellós rosat, amb la portada que mostra un grup de canalla amb els punys alçats davant d'una fila de policies militaritzats. Els nens mostren un cartell que diu "*Lotta Continua—Prendiamoci la Città*." Aquest és també el títol del programa polític de *Lotta Continua* tal com es va desenvolupar a partir de l'agitació i descontent obrer del 1969, conegut com a *Tardor Calenta*. Llançat aquest any, aquest és literalment un himne per a la seva campanya, que empeny als oients a traslladar la lluita de les fàbriques, als barris, lluitant contra els lloguers abusius, els desnonaments, les escoles reaccionàries i les presons.

Lotta Continua... Eren un grup polític marxista "obrerista" (centrat en l'obrer com a protagonista central de la lluita revolucionària) i extraparlamentari que produïa un diari popular.

A baix d'esquerra a dreta, portades:
 Diversos autors
Parco Lambro - Registrazione dal vivo della VI Festa del Proletariato Giovanile
 Laboratorio, 1976.

Equipe 84
 15 Giulio '75
 Partito Socialista Italiano, 1975.

Logotip de l'organització marxista *Lotta Continua*.

Les marques al mateix disc revelen que va ser llançat el 1969, com a suplement d'un número del diari *Lotta Continua* (any 3, núm. 12). Van editar prou discs perquè cada exemplar del diari en duigués un? Estem parlant de desenes de milers de còpies? No ho sé, però a Itàlia a les dècades de 1960 i 1970 hi havia una llei interessant: tots els quioscos de diaris estaven obligats a oferir la gamma completa de diaris, amb perspectives polítiques molt diverses. Això volia dir que diaris com *Lotta Continua* no només eren vistos per un nucli militant, sinó per tothom que anés pel carrer a buscar el seu diari.

Esperant sentir sons de militància crua, em sorprèn quan poso el disc al tocadiscs. Això no és els Sex Pistols, ni tan sols els MC5, és literalment una melodia de Bob Dylan—harmònica inclosa—amb les lletres reescrites com a crida a la revolució que probablement faria enrogir en Bob. El músic és Pino Masi, originàriament membre de l'escena del NCI. Masi no era només un músic, sinó també escriptor i pintor que va col·laborar amb Pier Paolo Pasolini, Dario Fo i Julian Beck. Va ser militant al grup *Potere Operaio* i va publicar cançons i habilitats en les lluites obreres del 1968 i 1969. En aquest moment, va publicar senzills a *I Dischi del Sole* amb el seu grup *Canzoniere Pisano*. El 1969, *Potere Operaio* es va dividir, i Masi va canviar el nom del seu grup a *Canzoniere Proletariato* i es va convertir en la veu musical del nou *Lotta Continua*.

Com ja hem vist, *Lotta Continua* no va ser el primer partit polític que va utilitzar la música com a eina d'organització, ja que PSI i PCI van obrir camí amb llançaments a finals dels anys 50 i principis dels anys 60. Organitzacions estudiantils, sindicats, grups de dones i les branques juvenils locals dels partits polítics van seguir la mateixa línia, portant a una inundació de discos de 7", alguns reproduint cançons partisans, altres centrant-se en les ocupacions obreres, els drets de les dones, la solidaritat amb Palestina o Xile. *Lotta Continua* va ser una de les organitzacions que va fer servir de forma més activa la música com a eina de propaganda. A través del seu diari setmanal *Lotta Continua*, van distribuir més d'una dotzena de discos de 7" entre 1969 i 1973. La majoria enregistrats per Masi, el més popular va ser el seu "*Ballata di Pinelli*", una peça que narra la mort de Giuseppe Pinelli, un treballador ferroviari i militant anarquista que va ser empès per la finestra d'una comissaria de Milà el 1969. La melodia va ser adoptada pel moviment, un element recurrent les manifestacions i, finalment, enregistrada per mitjà d'una mitja dotzena d'altres músics. L'incident de Pinelli també és la base de "Mort accidental d'un anarquista", una obra popular del teatre radical italià Dario Fo. [La companyia de teatre *La Comune* de Dario Fo, així com altres grups de teatre radical, van tenir un paper significatiu en la història de la música i la política italiana de postguerra. Malauradament, per limitacions de temps i espai, les seves contribucions no es podran explorar en aquest article.]

Portades i fundes de diversos discs publicats per *Lotta Continua* entre 1969 i 1972.

Alle Sorelle Ritrovate

A principis de la dècada de 1970, els grups feministes militants van començar a organitzar-se de manera paral·lela a altres elements del moviment autònom. La música es va convertir ràpidament en el nucli de la seva cultura, amb grups musicals que es van formar a partir d'organitzacions locals. El moviment en demanda de sous per al treball domèstic va tenir a Pàdua un dels grups més actius, el *Gruppo Musicale del Comitato per il Salario al Lavoro Domestico di Padova*. Van publicar dos discos, el primer, "*Canti di Donne in Lotta*", de manera independent. La portada és de color rosa brillant (de fet, gairebé tots els discos feministes italians que he vist estan impregnats de rosa i lila), amb un disseny minimalista. La fotografia central captura la major part de l'atenció dels meus ulls —està mal impresa, és massa fosca, però una dona emergeix fent una acció sobre un escenari. Està agenollada cridant per un micròfon mentre estripa imatges de dones en revistes del cor. Es troba davant d'un fons amb figures pintades d'una fila d'homes: un estudiant, un coronel, un capellà, un home de classe treballadora i un home de negocis romanen en silenci, assetjant l'actuació de la dona. Donant la volta a la portada, trobem un enorme símbol de la dona en rosa, omplint tot el quadrat de 12". Al centre hi ha el puny tancat de protesta, però agafa un bitllet de 100.000 lires. Aquest és el logotip del moviment *Wages for Housework*.

Aquestes dones semblen estar-s'ho passant molt millor que la major part de la música que he estat escoltant d'homes. Hi ha crides i respostes, cors de grup, interludis d'harmònica, relectures de clàssics com "*Bandiera Rossa*" juntament amb noves cançons com "*Abort the State*". I totes les lletres estan impreses a la funda interior del disc per tal que jo les pugui cantar! La música va ser escrita per Laura Morato, però les lletres van ser un esforç col·lectiu d'una dotzena de dones, incloent-hi la Silvia Federici (de qui vaig obtenir els discs) i la seva companya activista i teòrica Mariarosa Dalla Costa. El disc va acabar sent bastant popular, perquè va ser reeditat pel segell *Dischi dello Zodiaco*, rebent una distribució molt més gran. El 1976 i el '77, *Zodiaco* va produir dos àlbums més de cançons feministes italianes: un segon disc del grup de Pàdua titulat "*Amore e Potere*" i una gravació d'un grup de dones que es feien dir *Movimento Femminista Romano*. El 1975, el segell *Cramps Records*, menys folk i més centrat en el rock progressiu i l'avantguarda, també va publicar "*Alle Sorelle Ritrovate: Canzoni Feministe 1975*", un àlbum produït pel *Collettivo Femminista Bolognese* que captura cançons d'Antonietta Laterza i Nadia Gabi. Ja és prou complicat en l'entorn actual imaginar un àlbum d'èxit de cançons del moviment, i encara més quatre àlbums produïts per diferents sectors de l'ala feminista del moviment.

El moviment en demanda de sous per al treball domèstic va tenir a Pàdua un dels grups més actius, el Gruppo Musicale del Comitato per il Salario al Lavoro Domestico di Padova.

Pàgina següent, d'esquerra a dreta i de dalt a baix, portades: Gruppo musicale del comitato per il salario al lavoro domestico di Padova
Canti di donne in lotta
Autoeditat.

Fufy i Yuki
Canti delle donne in lotta n.2
Movimento Femminista Romano
Dischi dello Zodiaco, 1976.

Contraportada
Canti di donne in lotta.

Antonietta Laterza i Nadia Gabi
Alle sorelle ritrovate
Cramps Records, 1975.

Canzoni di Lotta

És aquest un disc punk? Un puny gegantí de color lila ocupa la portada, les paraules escrites "*Canzoni*" i "*Lotta*" llançades com a metralla. Aquesta és la portada del tercer àlbum de Franco Trincale, "*Canzoni di Lotta*". Els títols de les cançons estan gargotejats entre el puny i les paraules: "Balada sense nom", "Telegrama al president", "Executor Nixon", "La veritat". No hi ha cap data al disc, però és molt probable que sigui del principi dels anys 70. Tampoc apareix enlloc cap segell discogràfic productor, però això és perquè no n'hi ha cap. Forma part d'una sèrie d'àlbums autopublicats per Trincale, rebutjant les convencions de la producció musical convencional i venent els seus discos fora dels circuits tradicionals. Igual que els discos punk dels anys 80 i 90 sovint deien "*No paguis més de...*", la part posterior aquí realment estableix en lletres grans que podies comprar una còpia d'aquest disc a Trincale per 1.500 lires, un parell de dòlars el 1975! També fa les funcions de targeta de presentació, amb l'última línia que diu: "*Franco Trincale canta en festivals de música folk, actes polítics, festivals d'unitat*", seguit pel seu número de telèfon a Milà.

Mentre el *Nuovo Canzoniere Italiano* i les seves branques estaven desenvolupant una nova cultura folk política arrelada en una comprensió etnogràfica, acadèmica i altament ideològica de la cultura de la classe treballadora italiana, Itàlia encara tenia cantants populars arrelats i evolucionant a partir de les tradicions folklòriques natives que encara es desenvolupaven i es representaven. Franco Trincale era un músic format en la tradició de contar històries sicilianes. Va començar a principis dels anys 60 escrivint cançons populars sobre esdeveniments noticiables, com una sèrie de cançons que narren “El noi que va desaparèixer a Viareggio”, la desaparició i assassinat del nen de dotze anys Ermanno Lavorini. A la dècada de 1970, Trincale va fusionar dues tradicions, la d’explicar històries italianes i el folk de protesta, per forjar el que va anomenar “giornalismo cantato”, o periodisme a través de la cançó. Provenint de la classe treballadora, es veia a si mateix com una veu per al seu poble. En explicar les seves històries denunciava la injustícia, defensava les seves lluites i denunciava als polítics i els capitalistes per la seva avarícia i corrupció.

La música té una qualitat melòdica, clarament escrita per ser recitada i cantada. És senzilla, la veu de Trincale amb acompanyament bàsic de guitarra acústica. Escoltant les cançons entre el crepitat del vell disc, sembla que aquesta música estigués destinada a ser gaudida en directe, en grup, amb la gent sumant-se al cor i Trincale parlant entre estrofes. I això és el que va passar: a mesura que la lluita de la classe treballadora es va tornar més militant el 1969 (especialment durant el que es va anomenar “Tardor Calenta”), va començar a actuar en directe dins i fora de les fàbriques durant les vagues, component cançons sobre les lluites dels treballadors i portant-les amb ell per interpretar-les a la següent fàbrica. Aquest és només un dels diversos discs autoproduïts que documenten totes aquestes cançons i que també inclouen “*Cantiamo Insieme*”, “*Canzoni in Piazza!*” i “*Canzone Nostra*”.

És aquest un disc punk? Un puny gegantí de color lila ocupa la portada, les paraules escrites “*Canzoni*” i “*Lotta*” llançades com a metralla.

Portada
Franco Trincale
Canzoni di lotta
Autoeditat, 1971.

Un Biglietto del Tram

La portada del quart àlbum de Stormy Six, “*Un Biglietto del Tram*” (1975), és captivadora però difícil de definir. Una il·lustració de línia fina de Piero Leddi ple de formes ratllades, algunes recorden un vagó de metro i passatgers, altres a bicicletes, instruments musicals, llums brillants i una sensació aclaparadora de moviment frenètic. Amb un toc futurista, aclucant els ulls es poden veure trossos del Monument a la Tercera Internacional de Tatlin i les il·lustracions de músics de portades dels discs de jazz dels anys 50. En treure la funda interior es poden veure les lletres de totes les cançons, impreses sobre un dibuix d’edificis industrials. Aquest àlbum és una mena d’òpera rock, una col·lecció de nou cançons sobre la fi de la Segona Guerra Mundial. La primera i més llarga és “*Stalingrado*”, va sobre com la notícia de la derrota alemanya a Stalingrad arriba a Itàlia i reforça el moviment partisà contra Mussolini.

Fundat a Milà el 1966, Stormy Six va començar com una banda de pop-rock (arribant a fer una gira amb els Rolling Stones el 1967), però es va involucrar en el moviment estudiantil a principis dels anys 70 i es van veure influenciats per la recuperació de cançons partisans italianes del NCI. Ràpidament, es van convertir en un grup de folk protesta i van evolucionar ràpidament cap a un folk artístic experimental amb tantes similituds amb Pink Floyd com amb les publicacions d’Amodei i Straniero. Mentre basaven les seves lletres en la història de l’esquerra italiana, les seves composicions musicals miraven cap a l’exterior, prenent influències de la música del compositor contestatari grec Mikis Theodorakis, els estils de Fado de Portugal i els sons del rock experimental i avantguardista anglès. La música d’aquest àlbum presenta una certa atmosfera de fira del Renaixement, amb mandolines, violins i flautes que flueixen al voltant dels tambors de rock i els acords de guitarra.

Portada
Stormy Six
Un biglietto del tram
L’Orchestra, 1975.

Una il·lustració de línia fina de Piero Leddi ple de formes ratllades, algunes recorden un vagó de metro i passatgers, altres a bicicletes, instruments musicals, llums brillants i una sensació aclaparadora de moviment frenètic.

Escaneja el QR i podràs sentir la cançó *Stalingrado* de Stormy Six. Potser n'has sentit la versió que en va fer la Banda Bassotti el 2003 al disc *Así es mi vida*.

Té una producció molt més potent que qualsevol del material del *NCI*, amb l'ús d'una àmplia varietat d'instruments i gravació múltiple de pistes.

Escoltant-ho avui, amb una vida sencera de punk i heavy metal a les meves oïdes, és difícil percebre la militància, però tant en contingut com en so, el disc va articular el gir cap a la política extraparlamentària i l'atracció dels joves cap a formes d'acció més directes, experimentals —i violentes. Va ser enormement popular entre els estudiants, però va rebre crítiques contundents dels folkloristes italians per sonar massa comercial i abandonar el projecte de reconstrucció nacional de la tradició popular.

L'àlbum es va publicar de forma independent al segell *L'Orchestra*. De la mateixa forma que Trincale, Stormy Six volia trobar maneres de distribuir música fora dels models comercials i jeràrquics tradicionals. *L'Orchestra* era una cooperativa musical formada per músics de folk, jazz i d'avantguarda. Els artistes autogestionaven el segell i l'utilitzaven com una plataforma per publicar la seva pròpia música. Continuant en aquesta línia, el 1978 Stormy Six va formar part del moviment RIO (*Rock in Opposition*), una iniciativa internacional de rock progressiu en oposició a la indústria musical predominant.

L'Internazionale

Area International Popular Group (més coneguda simplement com a "Area") va ser una altra banda de rock progressiu que va fer-se massivament popular entre els joves militants dels anys 70. Com Stormy Six, van fusionar una àmplia gamma d'influències musicals amb lletres explícitament d'esquerres. El seu primer àlbum el 1973, "*Arbeit Macht Frei*", pren evidentment el seu nom de la famosa inscripció sobre Auschwitz, però el disc que estic escoltant és el seu senzill de 7" del 1974, "*L'Internationale*". A primera vista, la portada no s'allunya gaire fora de l'estètica d'*I Dischi del Sole*: una fotografia històrica apareix impresa en un semitò marró fosc sobre un fons beix, el nom de la banda i el títol escrits de manera neta a la part superior. Una inspecció més minuciosa revela que la imatge és un grup de militants armats, durant el "*Biennio Rosso*" el 1919-1920, quan els treballadors de Torí i Milà van ocupar les seves fàbriques i van formar consells obrers. Aquest experiment d'auto-gestió directa dels treballadors va estar influït molt més pels anarquistes com Errico Malatesta que pel Partit Comunista Italià. Un petit text a la portada diu "*Berlín, gener de 1919, Torí, setembre de 1920... novembre de 1974, on?*", tornant a portar la història al present, connectant la revolta espartaquista alemanya de Rosa Luxemburg amb el *Biennio Rosso* fins al moment actual, provocant l'audiència amb la pregunta "ara on?".

En treure el disc de la carpeta, està decorat amb una imatge de Frankenstein estil còmic i el nom del segell discogràfic - Cramps - en lletres estil bombolla estilitzades i grans, en la mateixa tipografia que el títol de "*La Taronja Mecànica*" de Kubrick. Si el grup del *NCI* sentia que la claredat política es podia trobar en els estils musicals populars locals del passat d'Itàlia, és evident que aquest col·lectiu volia injectar política alliberadora en una amalgama de la cultura pop internacional contemporània. Posar el disc ho fa encara més palès: aquesta no és la "*L'Internationale*" dels vostres pares. La melodia és coneguda, però en comptes, d'una banda militar russa interpretant-la, sembla com si els Grateful Dead estiguessin tocant l'himne dels EEUU durant la se-

tena entrada d'un partit de beisbol comunista. La cara B s'allunya encara més de l'arbre folklòric italià: una cançó dedicada al pres polític nord-americà i membre dels *Black Panthers*, George Jackson, amb arranjaments de free-jazz i sons de rock espacial que fluctuen sota una veu modulada llegint un text en commemoració a Jackson, assassinat a la presó.

...la imatge és un grup de militants armats, durant el "*Biennio Rosso*" el 1919-1920, quan els treballadors de Torí i Milà van ocupar les seves fàbriques i van formar consells obrers.

Portada
Area International Popular Group
L'Internazionale
Cramps Records, 1974.

En resum

El "*Nuovo Canzoniere Italiano*" rebutjava la cultura de masses com a imposició capitalista. En lloc d'això, miraven cap enrere —o de reüll— cap a una rebel·lió inherent del poble italià que existeix just sota la superfície. Tot i que aquest enfocament és extremadament efectiu per articular una rica història de resistència popular i il·luminar l'opressió contemporània, no sempre reconeix que les persones estan sempre en moviment i que un passat nacional pot intuir un camí cap endavant, però no caminar-lo realment. Moltes de les cançons de *NCI* es van fer bastant populars en el moviment, però és clar, que amb els exemples de Stormy Six i Area, els joves també van començar a experimentar amb les seves pròpies formes musicals. Sentint una provincialitat en l'aferrissament a les disposicions folklòriques regionals, van rebutjar una connexió interna i estricta amb les influències italianes. Començant amb l'idioma folklòric, no només van assimilar i reinterpretar ràpidament un conjunt de noves inspiracions, sinó que van utilitzar la interacció entre estils musicals i continguts històrics a les seves lletres per a criticar el conservadorisme implícit, si bé ben amagat, de l'antiga generació.

La relació entre la cultura i els moviments socials és sempre complicada, i encara més en el terreny de la música, que tendeix a estar molt més clarament connectada amb la cultura de masses que altres formes artístiques. Hi ha qui atribueix qualitats avantguardistes a l'art, argumentant que el seu paper principal és preveure mons futurs, proporcionar esperança i direcció a les lluites socials. Altres professen la seva general irrellevància, per a ells, l'art no és més que un camp de fantasia burgesa per a aquells que juguen a la revolució. Jo argumentaria que moltes vegades la cultura juga aquest doble paper i d'altres.

Un pols de la gent davant de noves maneres i orientacions mentre també es veu involucrada en batalles més àmplies, esdevenint una petita part del llarg i tumultuós cos d'un moviment de masses.

La música polititzada a Itàlia durant les dècades de 1960 i 1970 és un gran exemple d'aquesta superposició i dicotomia. En primer lloc, la música es va superposar amb la lluita política a Itàlia en la dècada de 1960 de diverses maneres. Els discos esmentats destaquen alguns d'aquests punts d'encreuament:

a) A partir de finals de la dècada de 1950, es va desenvolupar un projecte d'etnomusicologia (dirigit en gran part per Roberto Leydi) per investigar i compartir la història de la música popular a Itàlia, incloent-hi cançons de treballadors, presos, partisans i tradicionals italianes. Aquest projecte era explícitament d'esquerres, i un intent de catalogar la història del poble i ajustar-la com a eina per a futures lluites. També va ser un intent de legitimar les tradicions folklòriques en un context en què les veus populars i acadèmiques dominants les rebutjaven com indignes d'estudi o atenció;

b) Les tradicions populars de narració i teatre es van veure arrossegades a les mobilitzacions dels treballadors, de manera que tant els bards viatgers com els projectes teatrals comunitaris es van reorientar cap a la lluita política (Dario Fo va jugar un paper clau en aquesta reorientació dels grups de representació comunitària.);

c) La cultura de masses va intentar enfrontar-se amb les agitacions polítiques de l'època de maneres diverses. Des de dalt, els capitalistes van intentar descobrir com capitalitzar tant la popularitat explosiva de la música folklòrica com el desig creixent entre la joventut d'accedir a la cultura musical de rock rebel que esclatava en altres parts d'Europa. Des de baix, els joves volien estirar els límits de la música folklòrica i pop, utilitzant formes avantgardistes per expressar una creixent militància i incertesa polítiques.

La música a Itàlia, com la classe treballadora, estava en lluita, deixant una empremta que va quedar recollida en vinil, però la seva expressió central era encarnada, evolucionant i definida pel moment. He après a estimar aquestes gravacions, la seva promesa d'aportar una visió a les gairebé revolucionàries agitacions socials, i he fet el possible per ordenar-les i entendre-les, però admeto que potser no tinc les eines per interpretar-les totalment. No em poden mostrar files i files de treballadors químics o metal·lúrgics amb tambors im-

D'esquerra a dreta,
portades:
Diversos autors
Canti Partigiani
I Dischi dello Zodiaco,
1972.

Movimento studentesco
milanese
Inno di al Fatah
Edizioni Movimento
studentesco.

provisats lligats al pit que toquen una rebel·lió polifònica bastida amb cançons folklòriques del segle XVIII, la cultura popular italiana i la música de rock occidental, però sé que això va passar. De manera similar, no poden explicar com es va sentir estar en un barri en vaga de lloguer i serveis, amb les dones i els nens colpejant cassoles i paelles, cantant cançons mentre rebutgen als grans tenidors d'habitatge. I potser el més important, és difícil precisar l'ús dels objectes mateixos. Qui va comprar aquests discos? On? Treballadors o estudiants tenien una pila d'àlbums de *I Dischi del Sole* a prop de l'estèreo de casa, escoltant pescadors sards que cantaven cançons comunistes en lloc de caure en l'avorriment veient programes de crims després de sopar? O aquests discos eren l'àmbit del moviment de Ràdios Lliures, amb DJs a estacions pirates com *Onde Rosse* i *Radio Alice* posant cançons entre les melodies dels Rolling Stones i les entrevistes amb treballadors de Fiat en vaga? Encara no he pogut resoldre això.

No obstant això, tenim totes aquestes gravacions i portades d'àlbums increïbles per explorar i escoltar. Són evidències d'una cultura vibrant on la producció discogràfica era més que simplement la creació de mercaderies, si no un intent polititzat de documentar, participar i impulsar la protesta a Itàlia. Aquests objectes connecten el desig dels folkloristes de desenterrar una autèntica herència resistencialista i el projecte juvenil militant d'experimentació i estil com un fi revolucionari en si mateix. Tant la documentació folklòrica purista com l'exploració més extrema del rock progressiu són ara dues simples, rodones i planes peces de vinil negre que ens queden per intentar interpretar-ho. I això resulta refrescant en un context en què la discussió política sobre la música es produeix principalment a les xarxes socials i se centra en famosos massificats que demanen ajustaments en el sistema mentre s'envolten en l'estètica de la revolució. És difícil no sentir-nos nostàlgics d'una època en què la gent als carrers mai ni tan sols pensaria a recórrer a personalitats de la classe dominant, amb noms de marca, per a direcció o inspiració política, per molt benintencionades que fossin. En lloc d'això, estaven component les seves pròpies cançons connectades directament amb la història de l'organització antifeixista, la Revolució Russa, la insurrecció anarquista i la mobilització contemporània dels treballadors i estudiants. I això ens porta a una tautologia: estem ocupats parlant d'estrelles del rock perquè no hi ha moviment, o no hi ha moviment perquè estem massa ocupats parlant d'estrelles del rock?

Un dels discs que la Silvia Federici tenia a casa seva era *Uscire dalla notte - Canzoni di lotta del Paese Valenziano*. Un recopilatori de cançons en la nostra llengua d'intèrprets i grups valencians, com Carles Barranco, Aplec o Tonipep Rodríguez. La portada mostra una senyera quatrribarrada situada damunt d'una manifestació.

D'esquerra a dreta,
portades:
Diversos autors
Uscire dalla notte - Canzoni di lotta del Paese Valenziano
Edizioni di cultura popolare, 1972.

Michele L. Straniero
Preghiera del Marine /
La révolution
Linea Rossa, 1967.

Archivo de Gráfica Política a Buenos Aires

entrevista a Ignacio Saavedra · @agp.is

Entrevistem Ignacio Saavedra, el fundador de l'Archivo de Gráfica Política (AGP.IS) a Buenos Aires. Amb més de 1.000 llibres de gràfica política i 1.500 cartells centrats en la gràfica política argentina.

Text: Jordi Padró · Imatges: Ignacio Saavedra

Ignacio Saavedra

Nascut l'any 1973 a l'àrea metropolitana de Buenos Aires. Dirigent del *Movimiento de Empresas Recuperadas* a principis dels anys 2000 i autor de diversos llibres sobre aquesta experiència. Amb l'arribada del *kirchnerisme*, va ser cap de gabinet del Ministeri de Cultura durant el govern de Néstor Kirchner, subgerent de notícies de la Televisió Pública i vicepresident de l'AFSCA durant els governs de Cristina Fernández de Kirchner. Va fundar *Tiempo Beta Producciones* el 2004 i va ser responsable dels esdeveniments del *Frente para la Victoria*, *Unidad Ciudadana*, *Frente de Todos*. A les últimes eleccions nacionals, va ser el cap de campanya operatiu d'*Unión por la Patria*.

Fotografia: Hernán Gorga

D'entrada, volem donar-vos ànims per la victòria de Milei a les eleccions presidencials d'Argentina, ja que imaginem que us tocarà resistir.

Estem acostumats a això més que a cap altra cosa, la història del nostre poble és una suma contínua de processos de resistència, com a tota Amèrica Llatina, amb alguns pocs anys d'expansió del camp popular.

Expliqueu-nos una mica l'origen de l'arxiu. Com vau plantejar la idea de reunir materials...

Aquestes coses tenen el seu origen en la infantesa, quan un comença a reunir clauers, adhesius, segells, cromos, etc., amb la pretensió d'universalitat, intentant tenir "tot d'una cosa". En aquest cas, aquesta passió es barreja amb la política, jo soc militant des de petit. Sempre dic que des del dia que van segrestar al meu pare, quan jo tenia només sis anys, ja no vaig poder escollir: no podia triar ni ser de dreta, ni ser catòlic, tampoc podia triar de no ser militant, no comprometre'm amb la causa dels qui menys tenen, són coses que no que no se'm van permetre triar, em sembla que la vida em va empènyer allà i estic molt feliç amb això. Després vaig començar a treballar en producció i això em va portar més al món de la comunicació política, així que ens va tocar començar a aportar des d'un lloc professional i ens vam fer càrrec de l'organització dels esdeveniments (primer de *La Campora*, després de Cristina i després de tot el Peronisme). Per fer-nos càrrec d'aquests esdeveniments, va ser necessari aprendre encara més i una forma d'aprendre és mirar. També va ser molt important l'equip que vam muntar amb companys que, a més a més, eren professionals de diferents branques i amb diferents perspectives i tradicions, la base d'aquest equip es manté fins avui, més està dir que a més a més de companys són els meus amics. Com et pots imaginar, el desafiament va ser enorme i per això havíem d'estudiar, formar-nos per definir quina seria l'estètica per aquesta nova etapa. Aleshores, la comunicació política va començar a interessar-me ja no només des del punt de vista teòric sinó també des de les necessitats concretes de la meua militància. Vaig estudiar, vaig fer alguns postgraus i vaig trobar molt poc o res destinat a la gràfica política.

Sabíem que hi ha molta tradició en el peronisme d'una posada visual potent tant als actes com a la gràfica, i a partir d'això vam començar a explorar. Jo crec que cap a finals de 2015, quan vam perdre les eleccions i a nosaltres ens va començar a tocar un paper més rellevant, va ser quan més necessitàvem sistematitzar la formació. Una altra de les coses que va marcar l'inici d'aquesta passió va ser que, cercant material per formar-me, vaig llegir un post d'un blog d'un col·leccionista anomenat Josh MacPhee on recomanava 20 llibres sobre gràfica política i va ser llavors que vaig dir-me "els he de tenir". Vaig començar buscant aquests 20 llibres i vaig acabar aconseguint gairebé 1000 de tot el món.

Escaneja el QR i accediràs a l'article *Twenty Poster Books of Note* de Josh MacPhee on recomana 20 llibres imprescindibles sobre gràfica política.

On vas buscar referents?

La primera cosa que ens apareixia eren els llibres de muntatges del peronisme a les dècades dels anys 40 i 50, així com el constructivisme soviètic, la propaganda xinesa, els Estats Units als anys 50, la Guerra Civil Espanyola, la Segona Guerra Mundial, els cubans i la campanya HOPE d'Obama, són, per a mi, els grans moments de la gràfica política mundial (encara que segurament m'estic oblidant d'algú). Tots aquests moments tenen algunes característiques en comú: van ser processos pensats des de la centralitat, amb potència, amb molts artistes treballant en aquesta línia i amb una conducció clara.

Vam anar a buscar el que ens semblava més proper: el peronisme. Després t'adones que això tenia molt del soviètic i després, quan comences a investigar més, descobreixes que la campanya d'un altre partit, el partit Radical, expressió històrica de les classes mitjanes urbanes, de rerefons socialdemòcrata i avui aliat de les dretes, també s'havia endut coses des de Rússia molt abans que el peronisme.

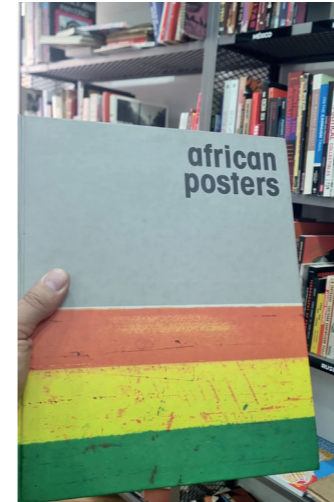
I buscant aquests 20 llibres, vas trobar els de l'entremig, oi?

Sí, ja tenim els vint, de fet, fa molt poc vam aconseguir l'últim d'ells, que crec que era el 16 de la llista "*African Posters*". Molta gent sabia que em faltava aquest i va aparèixer a la venda en una pàgina europea d'un venedor a l'Àfrica i el propi Josh va ser qui em va avisar.

Abans, els llibres estaven a la meua oficina, era divertit, però crec que una mica la part professional, una mica la part política, les ganes de saber més, la responsabilitat d'ocupar un lloc quan vam perdre el govern amb Cristina i tractar d'estar a l'altura d'aquest paper, ser part de qui definia aquesta nova estètica en aquesta nova etapa del *kirchnerisme*, em va ajudar o em va empènyer a haver d'aprendre més i els llibres i la col·lecció sorgeixen una mica com a resposta a això, per aprendre.

A part de llibres, què més teniu? Anireu ampliant amb més coses: pòsters...

Fa uns mesos vam decidir començar a sistematitzar, comprar i aconseguir pòsters i gràfica política en altres formats (adhesius, volants, fullets, etc.). La veritat és que era alguna cosa que durant molts anys teníem allà, però no li donàvem molta importància i ara pren una altra importància i ens hi estem dedicant de ple. Avui ja tenim més de 1500 pòsters i seguim creixent. És aquí on sorgeix la necessitat de mudar-nos i armar un lloc específic per això. Com et deia, tenim molts pòsters i com passa sempre amb aquests processos, comencem a rebre de tot, estem reunint de tot, memòries de tota mena. Tenim un munt de ninots, pins i altres objectes. Quan comences a tenir un lloc, dius: "bé, me'l guardo" i els marges són cada vegada més difosos. Després t'adones que en tens molts d'alguna cosa i dius: "com els sistematitzo?". O sigui, només amb els llibres ja tenies un problema per definir què fer amb això, nosaltres tenim llibres bàsicament de pòsters, gràfica, humor i de fotos polítiques. Com els ordeno? Si els ordeno per país... els d'humor els poso tots junts? I després d'un tipus de llibre en tens 3, és a dir, no faré una secció d'això, després de casualitat en tens 20, llavors vols que hi hagi una secció i així es va modificant la catalogació. Crec que mai deixarà de ser dinàmica. És divertit el procés.

Què us plantegeu de cara al futur?

Tenim dissenyats 4 volums d'un llibre sobre la gràfica política argentina que no es van arribar a imprimir pel canvi de govern, també un de la gràfica política de la democràcia entre altres llibres. Crec que un desafiament podria ser una publicació pròpia de gràfica política argentina, de la democràcia. No hauria de ser molt complex, ens sembla que aporta que hi hagi una mirada del que es va produir aquí a l'Argentina. Estem complint 40 anys de democràcia ininterrompuda i per a nosaltres és molt important, això que avui sembla normal, però nosaltres que som més grans ja sabem que no és normal, el nostre país va patir molt pels cops militars de la dreta i tot i que avui en dia la dreta segueix colpejant d'altres maneres no és el mateix. Els nostres pobles pateixen fam i repressió i tot i que no és el mateix, preferim aquest sistema a l'altre possible.

Serà un arxiu obert al públic?

La primera cosa que farem és convidar amics nostres que volem que vinguin, que ho vegin, que se n'enamoren com nosaltres i aquí amaguem una segona intenció, que és que ens regalin tot el que tenen a les seves cases, que vegin que nosaltres ho cuidarem millor del que ho poden fer ells. El què abans ho feia sol, després s'hi va sumar un company de tota la vida, Luis Cúneo, que s'està ocupant de la part de pòsters i els adhesius, i després la meua filla, ja som tres els que estem treballant a l'arxiu.

Està en un lloc força còmode de la ciutat, és senzill que un dels tres pugui anar a obrir quan algú vulgui veure-ho. No estarà obert tot el temps, però hi haurà gent per obrir quan algú vulgui veure-ho.

Fa uns mesos vam decidir començar a sistematitzar, comprar i aconseguir pòsters i gràfica política en altres formats (adhesius, volants, fullets, etc.)

A dalt d'esquerra a dreta
African Posters
 Giorgio Miescher, Dag Henrichsen
 Basler Afrika Bibliographien, 2004

Ignacio Saavedra
 mostrant el llibre **The Art of Revolution** editat per
 Pall Mall Press el 1970.

Posters for the Planet
*Tear, Paste, Protest: 50 Reusable
 and Recyclable Posters*
 Princeton Architectural Press, 2022

A baix d'esquerra a dreta:
Alguns dels llibres presents a
l'Archivo de Gráfica Política.

Black Panther:
*The Revolutionary Art
of Emory Douglas,*
Sam Durant, Emory Douglas,
Rizzoli, 2007.

Entenc que ja has visitat altres centres de documentació. Quin t'ha cridat l'atenció o què has vist en altres llocs que t'hagi inspirat?

Per exemple, hi ha l'*Interference Archive*, que té aquesta cosa de l'esquerra estatunidenca que és estranya per nosaltres, primer és com un graó al mig de Brooklyn, és com petit i llarg, tots els llibres estan apretats, és tan militant com nosaltres. També vaig estar a Madrid amb gent que tenia pòsters i llibres, ells havien estat militants antifranquistes, i s'havien quedat amb material militant d'aquella època i havien comprat un espai per crear un arxiu, una experiència molt d'esforç personal. El que sí que trobo és que tots els col·leccionistes amb qui m'he trobat són molt solidaris: t'ajuden, t'envien coses, i t'ho guarden fins que puguis anar a buscar-los.

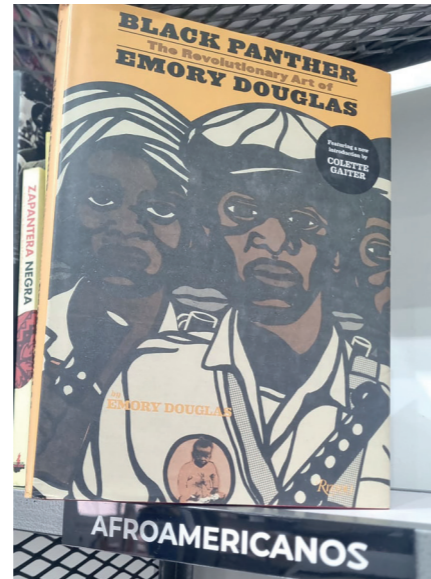
A Instagram teniu ben documentats tots els llibres que arriben. Mostreu una part de cadascun cosa que serveix per fer-se una idea de com són.

Amb Instagram va passar una cosa bonica: volia d'alguna manera començar a sistematitzar el que tenia i en aquest moment va entrar una dissenyadora nova a l'empresa. Vaig seure amb ella, vam definir l'estratègia i l'estètica, i va començar a fer un munt de publicacions cada dia. A mi em sembla que el nostre Instagram és molt bonic. Vaig prendre la decisió de seguir poques comptes, són aquelles que estan ben orientades a la gràfica política. Em semblava que si algú arriba a aquest món i arriba a *@agp.is*, si veu els comptes que seguim, tindrà una mostra bastant interessant del que existeix sobre aquesta temàtica.

I és difícil aconseguir segons quins llibres?

La cosa més difícil és detectar que un llibre existeix. Un cop el localitzes i li fas un seguiment, més aviat o més tard, es pot aconseguir. Ara estic darrere de 4 llibres petits de serigrafies cubanes, eren 5, però un ja el tinc. Si detectes que existeix, aconseguir-lo du un temps, però es resol. La màgia d'Internet.

Pàgina següent:
Llibre-recull de cartells originals
de la campanya de la Unión
Cívica Radical el 1937.
Al costat tres dels cartells que
conté el llibre.

Parla'ns una mica sobre la gràfica política argentina.

Ara tot està molt més normalitzat. Però et diré una cosa. Crec que nosaltres, sobretot a partir del 2017, amb la campanya de *Unidad Ciudadana* en què Cristina va ser candidata a senadora per PBA, la campanya a president d'Alberto Fernández el 2019, la del 21 i ara a la campanya de Massa el 2023, li hem donat una volta de rosca a la gràfica política argentina. Per a mi, venia una mica adormida des de la dècada del 70, on no apareixia res de nou. Havíem passat per aquest procés els anys 80/90, on tot era la cara del candidat, centrat en tots els cartells, (una cosa que va passar a tot el món, a tot arreu), era un cartell molt més lleig, molt més ancorat en els candidats. Aquesta cosa de la personalització de la política. La política comença a donar compte d'estratègies de comunicació que tenen a veure amb moments de la història, on els partits deixaven de tenir tanta importància i passaven a tenir-la les persones.

Abans, durant els governs del peronisme, hi havia clarament una cerca de comunicar per als de baix, fàcil, didàctica. El peronisme va deixar una marca perquè va ser govern, i des del govern va tenir una aposta comunicacional molt important. El peronisme va irrompre amb tanta força després del 45 que si veus aquest material i dius: "ah, aquesta és la gràfica peronista". Molts artistes comunicaven amb el peronisme, així que això va afegir molta qualitat a la gràfica d'aquell procés: Carpani, és com el més reconegut, però hi havia un munt d'artistes i dissenyadors. Era l'època en què se signaven els arxius i després hi va haver una estratègia centralitzada de comunicació que va ser molt bona

i que va deixar empremta. I de veritat crec que el que vam fer nosaltres al *kirchnerisme* entre el 17 i la campanya d'aquest any va començar a tenir una lògica integrada, hi ha coses que estan molt bé, em sembla.

Algun llibre que t'hagi sorprès en l'àmbit gràfic?

De casualitat, un dia un amic molt amic em diu: tinc un llibre de cartells, dels radicals. Llavors m'explica una mica com és el llibre i jo no el crec, no entenia ben bé de què m'estava parlant. Llavors li dic, te'l compro. No, em diu, no te'l veng, jo no soc molt apegat a les coses de la meua família, però em queda això i una medalla que li havien donat a l'avi que era militant radical. Li dic bé, jo et regalo 15 ampolles de whisky i tu em regales el llibre. I va ser així, un dia li vaig enviar 15 ampolles de whisky i aquell dia va venir a casa meua a dur-me el llibre, quan me'l va portar i el vaig veure em va sorprendre. El llibre és en realitat una enquadernació en format llibre d'un de cada un dels cartells de la campanya del radicalisme de l'any 37, dels cartells originals. Té una peça de cadascun dels cartells de la campanya, la campanya signada pel partit (és a dir, l'oficial), les convocatòries a actes, però també la campanya "cara B", on es parla malament dels altres candidats i aquests cartells no estan signats pel partit (ja llavors es feien campanyes multi-target). I en aquest sentit, crec que és el tresor més important que tinc, és el llibre més sorprenent, només n'hi ha un, perquè és una mena de balanç de gestió, del secretari de propaganda (per tant no n'hi ha d'altre), una mena de balanç de la seva gestió davant el seu partit en aquella campanya i de veritat que és una joia.

I dels que has estat buscant?

En l'àmbit dels llibres que he anat buscant, doncs bé, el llibre de Richard Frick de l'OSPAAAL (*Organización de Solidaridad de los Pueblos de África, Asia y América Latina*) "El Cartel Tricontinental" és un llibre preciós que dona compte de tot un procés. El que amaga aquest llibre o en realitat del que dona compte, és de l'estratègia dels cubans amb els moviments insurreccionals del món, una aposta on la gràfica tenia centralitat. Així que ells creen l'OSPAAAL i a Cuba dissenyaven cartells, generalment en dos o tres idiomes, en castellà, l'idioma del país al qual anava el cartell, i en anglès o francès. S'imprimien els cartells a Cuba, s'enviaven directament a l'Uruguai, a Líbia, Angola, Nicaragua, als Estats Units, a tot el món, i es col·locaven als carrers. Em sembla una estratègia superinteressant, a més el llibre és molt bonic.

Els llibres dels bascos, el dels adhesius "Pegatas de Euskal Herria" i els dels cartells, "Euskal Herria Kartelak", tenen una profunditat en la seva compilació, tenen peces molt antigues, moltes peces. La veritat és que estan molt bé.

Hi ha un llibre de gràfica cubana que es va editar a Nova York "The Art of Revolution" amb pròleg de Susan Sontag que és preciós. A més, és molt gran, pots veure els pòsters a un quart de la mida original, és molt bonic. En aquests grans formats hi ha un de xilè molt bonic també "El Cartel Chileno".

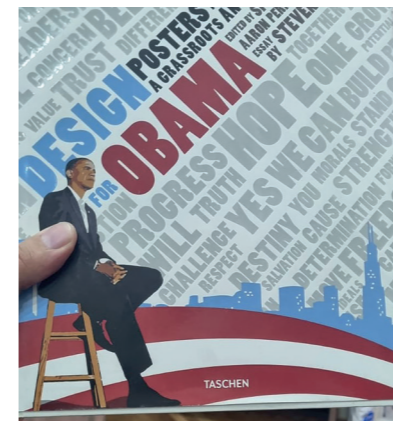
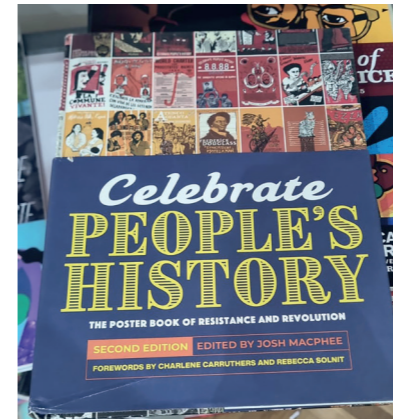
Compilacions com la de Josh MacPhee "Celebrate Peoples History" o tots aquests llibres més que han compilat cartells menys polítics i més d'artivisme com "Posters for the Planet" de la cura del medi ambient, de la lluita de les dones com "Rad Women Worldwide", n'hi ha molts, bé, per no parlar de les campanyes d'Emory Douglas, el ministre de cultura dels *Black Panthers*. Hi ha un molt bonic que és "Black Panther the revolutionary Art of Emory Douglas".

Una altra campanya que és molt interessant és la de la campanya Hope d'Obama, i tots els llibres que hi ha al voltant d'aquesta campanya, sobretot el que compila la campanya oficial "Design Posters for Change a Grassroots Anthology Obama". Qui dirigeix la campanya, decideix obrir-la, i ells van armar una mena de manual de marques, ho van publicar, i després van començar a tornar peces molt interessants d'artistes i activistes. Em costa molt triar llibres, voldria posar-ne 100. Tinc un llibre de gràfica del Pròxim Orient que és preciós "The Graphic Art of the Islamic Revolution" i alguns de compilats de partits d'esquerra, el d'Israel o el del Partit Comunista Italià "Il Nostro PCI 1921-1991", el dels "2000 cartells de la guerra civil espanyola". N'hi ha molts que no puc deixar de pensar en llibres molt bonics que estic deixant fora de la llista. I no voldria deixar de nomenar-ne un del vostre país, el "Difon la Idea".

Així que ells (Cuba) creen l'OSPAAAL i a Cuba dissenyaven cartells, generalment en dos o tres idiomes, en castellà, l'idioma del país al qual anava el cartell, i en anglès o francès.

D'esquerra a dreta i de dalt a baix
Euskal Herriko Kartelak
Diversos autors,
Txalaparta, 1997

Pegatas de Euskal Herria
Pablo Salgado, Inaki de Nicolás,
Jabi Ubierna
Euskal Memoria, 2016-2021

Celebrate People's History
(Segona edició)
Josh MacPhee
The Feminist Press at the
University of New York, 2020

Art as activist:
*Revolutionary Poster from
Central and Eastern Europe*
Smithsonian Institution Traveling
Exhibition Service, 1992

**Design for Obama.
Posters for Change:**
A Grassroots Anthology
Steven Heller, Spike Lee
Taschen, 2009

**Das Trikonentale
Solidaritätsplakat**
Richard Frink
Comedia-Verlag, 2003

D'Oakland a Auckland: el rastre de la Pantera

Els Black Panthers van tenir una gran influència en altres moviments polítics i socials, tant als Estats Units com en altres racons del planeta. La seva gràfica i estètica impactant, unida a una nova forma de comunicar més directa i contundent, va crear escola. Un dels moviments sobre qui van exercir aquesta influència van ser els Polynesian Panthers, que van adoptar gran part de les pràctiques i discursos del Black Panther Party. La gràfica innovadora d'Emory Douglas va jugar un paper clau en aquesta tasca.

Text: Cristina Ferrer · Imatges: John Miller (Polynesian Panthers)

El Partit de les Panteres Negres

Els Black Panthers, van ser una destacada organització política i social originada a Oakland, Califòrnia, a finals dels anys 60. Fundat per Huey P. Newton i Bobby Seale el 1966, aquest moviment va sorgir com resposta a la discriminació racial i la brutalitat policial que afectaven les comunitats afroamericanes. La seva missió central era defensar els drets dels negres i resistir-se als abusos policials, defensant l'autodefensa armada com a resposta.

La "Declaració dels 10 Punts" va ser un manifest emès pel partit que detallava les seves demandes i objectius, incloent-hi el final de la brutalitat policial, la llibertat dels afroamericans empresonats injustament i l'accés a l'educació i l'habitatge. Paral·lelament a les seves accions polítiques, els *Black Panthers* van establir programes socials com clíniques de salut i menjadors populars, evidenciant el seu compromís amb la millora de les condicions de vida de les comunitats afroamericanes.

No obstant això, la naturalesa radical dels *Black Panthers* i la seva aposta per l'autodefensa armada van provocar conflictes amb el govern i les forces de l'ordre. Sotmesos a una intensa vigilància i perseguits per l'*FBI* mitjançant el programa *COINTELPRO*, l'organització va enfrontar una pressió constant. Al llarg dels anys 70, els *Black Panthers* van experimentar conflictes interns i externs que van conduir a la seva dissolució.

El 2016, durant les actes de celebració del 50è aniversari del naixement de l'organització, van rebre una visita d'una delegació d'una organització inspirada en ells, nascuda el 1971 a l'altra banda de l'Oceà Pacífic, els *Polynesian Panthers*.

Pàgina anterior:
Logo del *Black Panthers Party*, una pantera utilitzada també pels *Polynesian Panthers*.

Boina negra utilitzada per un militant de *Black Panthers* exposada al National Museum of African American History and Culture del Smithsonian

L'Artista Revolucionari

Emory Douglas va néixer a Grand Rapids, Michigan, el 1943. El 1951, quan tenia vuit anys i després que els metges li van diagnosticar asma, es va traslladar amb la seva mare a l'àrea de la badia de San Francisco, on creixeria fins a convertir-se en un delinqüent juvenil. Després del seu pas per un reformatori, li van proposar anar a una escola d'art i va decidir estudiar art publicitari al City College de San Francisco, un dels millors instituts en el seu camp. Allà va iniciar la seva politització en participar en el Moviment de l'Art Negre; les seves habilitats innates en el dibuix van fer que el moviment li demanés elaborar els cartells per a la visita de Betty Shabazz (viuda de Malcolm X) al col·legi. En aquest esdeveniment, després de conèixer Huey P. Newton i Bobby Seale, Emory decideix formar part del Black Panther Party.

Douglas narra la seva incursió en el Black Panther Party: "Huey i Bobby estaven intentant convèncer a l'Eldrige Claver per tal que fos l'escriptor del diari del Partit Pantera Negra. Eldrige solia allotjar-se en un lloc que anomenaven The Black House. Eldrige vivia al pis superior, a la planta baixa s'hi duïen a terme les activitats culturals. Huey i Bobby passaven sovint per allà per convèncer Eldrige que se sumés al partit. I jo anava allà per participar en els esdeveniments culturals. Una nit vaig arribar i casualment Huey i Bobby eren allà per intentar parlar amb Eldrige; quan vaig entrar, Bobby estava assegut i intentava escriure la primera edició del diari, volia escriure els titulars a llapis. Em vaig oferir a ajudar-lo a millorar la qualitat del que estava fent. Després em vaig dirigir a l'altre extrem de la ciutat, a casa meua, i vaig tornar, estaven impressionats que hagués tornat. Van dir que anaven a fundar un diari, volien que en formés part i que em considerarien l'artista Revolucionari del diari."

Descrit pels seus companys com un ésser silenciós, Emory Douglas va crear imatges que al amb el temps es convertirien en símbols. Amb una tècnica basada en el dibuix, l'offset, el mimeògraf, la serigrafia i el collage, Douglas realitzava la major part de la producció gràfica del Partit. Tant Emory com els joves Panteres Negres veïen els murs de les comunitats com una galeria permanent, oberta, on exposaven les seves obres a tot el públic. La primera gran aportació de Douglas dins del Black Panther Party va ser el de fer gràfic el concepte dels policies vistos com a "porcs", és a dir, porcs dempeus en dues potes amb uniforme de policia. Aquesta idea ja formava part de l'imaginari dels guetos i Douglas li va donar forma i color en la seva gràfica revolucionària.

Per a Emory, la principal font d'inspiració per a la seva producció era la posició ideològica del partit, reflectint sempre en els pòsters l'evolució del Black Panther. En un primer moment, les il·lustracions de Douglas tenien com a personatges els "porcs" policies, també feien al·lusió a la reivindicació de l'autodefensa armada: homes i dones de jaqueta negra de pell, boïna i armes a les mans. El 1969 es fa un gir en el treball del partit, que es concentra principalment en l'organització comunitària, en els programes de supervivència comunitària. La gràfica de Douglas inicia així una segona etapa on els personatges del poble prenen el paper principal als seus pòsters.

Amb el temps, les il·lustracions d'Emory s'han convertit en la història gràfica del moviment de les Panteres Negres, des del seu primer pòster fins a l'últim que va realitzar dins del partit el 1978.

Pàgina següent:
Emory Douglas
Contraportada de la revista
The Black Panther
novembre de 1969.

Pàgina següent:
Cartell on apareix Huey P.
Newton Ministre de Defensa del
dels Black Panther Party
Editat per Black Panther Party
1968.

L'estètica dels Black Panthers

Més enllà de la icònica gràfica que va aportar Emory Douglas, els Black Panthers van popularitzar l'estètica que utilitzaven en les seves aparicions públiques. Resultava impactant, van adoptar un uniforme urbà a base de boines negres i jaquetes de cuir, que els donaven un aspecte desafiant i empoderat. Convertint-se així en un pol d'atracció cap a noves generacions de joves afroamericans cansats de la discriminació racial que es vivia als Estats Units durant la dècada dels seixanta del segle passat.

Un altre dels elements que els feia destacar de la resta de moviments del moviment era l'exhibició d'armes de foc en espais públics, mostrava la seva determinació a l'autodefensa en cas de sentir-se agredits per la policia o elements racistes. Tot i que hi va haver casos d'enfrontaments armats amb la policia amb conseqüències mortals, l'ús de les armes no tenia tant l'objectiu d'articular una guerrilla urbana, com el de mostrar una posició de força i determinació, alhora que reivindicaven el dret a l'autodefensa contra la violència policial.

La Pantera, emblema dels Black Panthers, i servia per reforçar aquesta imatge guerrillera que projectaven, l'havien heretat del LCFO (Lowndes County Freedom Organization), una experiència on havien militat alguns dels primers membres dels Black Panthers. Va esdevenir un símbol, que com veurem més endavant va transcendir més enllà dels Estats Units, convertint-se en una icona revolucionària per bona part del jovent de l'època.

Amb una clara connexió amb les seves arrels africanes, els Black Panthers no només lluitaven pel present, sinó que recordaven el llegat i la força de la seva història. Icònica és també la fotografia del ministre de defensa del partit, Huey P. Newton, en una cadira de tron de viment, vestit amb una boina i una jaqueta de cuir negra, uniforme urbà dels panteres, mentre sosté una escopeta amb la mà dreta i una llança amb la mà esquerra. Recolzades contra la paret, a banda i banda de la cadira, hi ha dues escuts amb forma de fulla, de estil zulu, amb dissenys de marques horitzontals a la part frontal. Sota la cadira, hi ha una catifa estampada amb motius de zebra.

L'impacte que va suposar l'entrada en escena del Black Panther Party va influenciar moviments polítics i socials, que van apropiat-se de l'estètica, els lemes i la gràfica que havien creat. És el cas dels Young Patriots, joves blancs de classe treballadora del sud dels Estats Units que havien emigrat cap a les grans ciutats, els Young Lords, portorriqueny, amb qui van crear The Rainbow Coalition, una coordinadora de moviments socials antiracistes i anticapitalistes estatunidencs iniciada a Chicago el 1969. També s'hi incorporarien els Brown Berets, que van esdevenir la versió xicana del Black Panthers. Més enllà, de reproduir-ne l'estètica, van acollir la seva pràctica revolucionària, fent les seves pròpies versions del Programa de deu punts, creant menjadors populars o potenciant l'educació dins de les seves comunitats.

La Pantera creua el Pacífic

○ Oakland
Estats Units d'Amèrica
Black Panthers Party
1966

○ Tāmaki Makaurau - Auckland
Aotearoa - Nova Zelanda
Polynesian Panthers Party
1971

Polynesian Panthers Party

Pàgina següent, de dalt a baix: Enfrontaments entre policia i manifestants durant les protestes a la gira dels Springboks el 1981, un dels darrers actes on van participar els Polynesian Panthers. Fotografia de John Miller.

Manifestació contra les batudes policials de principis de la dècada dels setanta. Fotografia de John Miller.

Els Polynesian Panthers es van formar a Auckland (*Tāmaki Makaurau* en maori), Nova Zelanda (*Aotearoa*) el juny de 1971, seguint el rastre deixat pels Black Panthers, com a resposta a la marginalització i discriminació que experimentava la comunitat *Pasifika* (pobles originaris de Nova Zelanda i els vinguts de la resta d'illes del Pacífic). Van començar organitzant centres d'estudi, grups de suport per a lloguers i espectacles comunitaris per construir una reputació de respectabilitat.

Els Polynesian Panthers van adaptar el Programa de Deu Punts dels Black Panthers i van crear un manual d'ajuda legal per a joves polinesis. Exigia drets humans bàsics com l'autodeterminació, habitatges dignes, plena ocupació, educació que inclogués la història dels pobles del Pacífic a Nova Zelanda i la fi de la brutalitat policial.

A partir de 1973 el govern neozelandès va iniciar batudes dirigides a les famílies *Tangata Pasifika* (d'ascendència polinèsia). La immigració des de les illes inicialment havia estat benvinguda com a resposta a la necessitat de mà d'obra barata. No obstant això, un empitjorament econòmic va portar el govern a fomentar el discurs racista per proporcionar un cap de turc fàcil: hi havia massa gent de les illes del Pacífic, en canvi, la immigració provinent de països com el Regne Unit, Sud-àfrica, Estats Units o d'Europa no va patir cap mena de persecució. La resposta dels Polynesian Panthers va ser la denúncia d'aquestes polítiques i l'autoorganització de les comunitats.

La darrera activitat oficial dels *Polynesian Panthers* va ser participar en les protestes contra la selecció de rugby de Sud-àfrica el 1981. La Gira dels *Springboks* del 1981 va inspirar molts neozelandesos a sortir al carrer en una sèrie de protestes amb l'objectiu d'aturar la gira de rugby amb una Sudàfrica sota l'*apartheid*. El clima de tensió i violència entre manifestants i policia que es va generar durant la gira va abocar l'organització a la seva desaparició.

Malgrat tot el seu esperit continua present a Nova Zelanda, on exmembres dels *Polynesian Panthers* i nous activistes mantenen programes per afavorir l'educació de les seves comunitats, explicant la seva pròpia cultura, històries i tradicions.

Pin commemoratiu del 50è aniversari del Polynesian Panther Party.

A dalt:
Whakaako Kia Whakaora / Mural educar per alliberar a Tāmaki Makaurau (Auckland)
Fotografia de John Miller.

Un mural que uneix les lluites

L'any 2016 durant el cinquantè aniversari de la fundació del *Black Panther Party* es van realitzar diversos actes de commemoració a Oakland. Una delegació encapçalada per Tigilau Ness, exministre de Cultura i Belles Arts de *Polynesian Panthers* i Chris McBride, membre del col·lectiu activista gràfic *Wellington Media Collective* hi van assistir com a convidats. Aquesta trobada va marcar l'inici d'una col·laboració fructífera que va transcendir les fronteres, l'Emory Douglas ha visitat fins a cinc vegades Nova Zelanda i també va servir per començar a recopilar idees de cara a la commemoració dels cinquanta anys de la fundació dels *Polynesian Panthers*. Els murals polítics que llueixen pels carrers d'Oakland els van inspirar.

Així va néixer la iniciativa del mural *Whakaako Kia Whakaora* (Educar per alliberar), es pretenia rendir homenatge a la presència històrica dels *Polynesian Panthers* a Tāmaki Makaurau (Auckland), la connexió amb el *Black Panther Party* i una representació visual d'algunes de les qüestions de justícia social per les quals lluitaven i encara lluiten avui dia, els militants d'aquestes organitzacions.

El mural, amb una mida de 26 per 5 metres, va ser finançat a través d'un micromecenatge en el qual es van recollir 329 aportacions econòmiques. Va ser dissenyat pels artistes *Toa Sieke Taihia*, *Numa MacKenzie* i *Huriana Kopeke-Te Aho*, en diàleg i col·laboració amb *Emory Douglas*, *Tigilau Ness* i *Chris McBride*. Analitzem les diverses parts que componen el mural:

Els Black Panthers

La primera secció del mural destaca algunes de les activitats que van fer popularitzar els *Black Panthers*, amb una atenció especial al seu programa de menjadors comunitaris que abordava la manca d'accés als aliments a les comunitats afroamericanes. A més, es posa de manifest el fort compromís dels *Black Panthers* amb el suport educatiu als joves afroamericans, mitjançant programes i tutoritzacions destinades a superar les barreres sistèmiques i empoderar la comunitat contra la discriminació.

Esport i activisme

Icònica imatge del pòdium de la competició dels 200 metres als Jocs Olímpics de Mèxic de 1968. Tommie Smith i John Carlos, dos atletes afroamericans, aixequen els punys enfundats en guants negres, simbolitzant la seva reivindicació del *Black Power*. Acompanyant-los hi ha l'australià Peter Norman, que també du l'adhesiu del Projecte Olímpic pels Drets Humans. Tot i les repercussions, va esdevenir un símbol potent de la lluita pels drets civils i la igualtat racial.

Art i activisme

Aquesta part del mural vol representar tota aquella gent del món de l'art, de la música i de la creativitat que s'ha implicat en les lluites de les seves comunitats, *The Lumpen*, *Jimi Hendrix*, *Elaine Brown*, *Chaka Khan* o el propi *Emory Douglas* als Estats Units i *Tigilau Ness*, *Unity Pacific*, entre d'altres a Nova Zelanda.

Papatūānuku

Papatūānuku, deessa maori de la terra, apareix a la part central del mural, les seves aigües reguen la resta dels elements del mural i simbolitza la resistència contra agressions mediambientals com, les proves nuclears, l'enfonsament del *Rainbow Warrior* o la marxa per la terra (*Te Matakite o Aotearoa*), que expressa la resistència i la lluita del poble maori per la protecció del seu entorn i la preservació dels seus valors culturals.

Anti Tour 1981

Aquesta és una imatge icònica, on la Miriama Rauhihi-Ness encapçala la Patu Squad, lluint un casc, mostrant la seva oposició a la discriminació racial i la relació entre l'esport i la lluita històrica contra l'apartheid. Patu Squad va ser un grup d'activistes maoris a Nova Zelanda que liderava protestes durant la gira dels Springboks sud-africans el 1981, Patu és el nom que rep el garrot maori.

Comunitat

Aquesta escena posa el focus en el treball que van fer els *Polynesian Panthers* per la seva comunitat. Tasques com organitzar programes de visites a presons i equips esportius i de debat per a presos, oferir serveis de residència temporal per a joves homes alliberats de la presó, gestionar centres d'estudi, proporcionar préstecs sense interès a la gent, ajuda legal i organitzar bancs d'aliments que en un moment donat van atendre fins a 600 famílies.

Polynesian Panthers

La part final del mural destaca diverses persones que han participat activament en les lluites liderades pels *Polynesian Panthers* i altres col·lectius, en defensa de la comunitat *Pasifika* al llarg dels cinquanta anys des de la fundació d'aquesta organització. Representen la continuïtat i l'impacte durador de les lluites iniciades pels *Polynesian Panthers* durant aquest mig segle.

Once a panther, always a panther

En un mur al costat del mural, en mural groc s'hi pot trobar aquesta inscripció que ve a dir "*Qui fou pantera, serà sempre pantera*", també mostra dues panteres, que simbolitzen la unió dels dos moviments amb arrels més de cinquanta anys enrera a banda i banda del Pacífic.

Just a sota s'hi poden llegir els noms de les persones implicades en la creació i el patrocini del mural. Un dels noms que hi apareix és el d'Emory Douglas, aquell jove artista revolucionari, que a finals dels seixanta del segle passat havia donat la imatge als *Black Panthers*. Com bé diu la inscripció, *once a panther, always a panther*.

A la dreta:
Once a Panther always a panther!
(Qui fou pantera, serà sempre pantera.) Makaurau (Auckland).
Mural situat al costat del mural Whakaako Kia Whakaora.
Fotografia de John Miller.

Rage Sport, vestint l'esport popular

Conversa amb Maurizio Affuso · @ragesport99

Rage Sport és una marca esportiva ètica que pretén ser una alternativa coherent per a totes aquelles realitats esportives populars que vesteixen marques multinacionals explotadores. Inspirats pels ideals de solidaritat, igualtat i llibertat, tots els seus productes, 100% italians, es confeccionen en instal·lacions que compleixen de manera rigorosa les normatives laborals. Com a empresa sense ànim de lucre, destinen el 10% dels beneficis a la restauració i recuperació d'àrees per a l'esport popular. A través de la seva llarga trajectòria, Rage Sport demostra que és possible prosperar en l'esport amb coherència i valors, defensant un lema inalterable: *"The popular sport will never be defeated!"* (L'esport popular, mai serà vençut).

Text: Jordi Padró · Imatges: Rage Sport

No pasarán

Rage Sport és una marca totalment antifeixista i antiracista, i és per aquest motiu que vesteix només equips que comparteixen els mateixos ideals.

Una de les equipacions emblemàtiques realitzades per Rage Sport és la del Clapton FC, un equip de futbol anglès de les lligues inferiors, que la temporada 2018-2019 quan havia d'escollir una segona equipació per l'equip, va decidir optar per una opció veritablement única i carregada de significat.

La segona equipació, creada amb passió per la firma italiana Rage Sport, es va convertir en una oda a la història i els valors que van més enllà del camp de futbol. Triada entre 16 opcions, aquesta samarreta alternativa és una commemoració especial pel 80è aniversari de la Guerra Civil Espanyola. Lluix els colors de la bandera de la República espanyola, l'estel de tres puntes de les Brigades Internacionals i la llegenda "No pasarán", la samarreta no només destaca pel seu disseny, sinó que també transmet un missatge profund de resistència i solidaritat.

Per Maurizio Affuso, de Rage Sport, aquesta equipació no és només una peça d'indumentària esportiva, sinó una declaració de principis. Inspirada en els ideals de solidaritat, igualtat i llibertat, aquesta samarreta és més que un simple uniforme; és una expressió del compromís de combatre el racisme, el feixisme i la desigualtat.

El logo de *Rage Sport* és el símbol de les tres fletxes antifeixistes que utilitzava l'*Eiserne Front* (Front de Ferro) per tapar l'esvàstica nazi a Alemanya durant els anys trenta del segle passat. També l'han utilitzat altres organitzacions com el *SFIO* a França, el *Bund Laborista* jueu a Europa i als Estats Units i ja a la dècada dels noranta *RASH* (*Red and Anarchist Skinheads*). Des de principis del segle XXI és s'ha popularitzat entre el moviment antifeixista.

La segona equipació del Clapton FC en commemoració del 80è aniversari de la Guerra Civil espanyola.

Pàgina següent, d'esquerra a dreta i de dalt a baix:
Samarreta del MFC 1871 (Ménilmontant Football Club 1871) de París.

Samarreta del Sankara FC de Viareggio.

Samarreta de bàsquet del RFC Lions Ska de Caserta.

Jaqueta de xandall de l'United Glasgow FC.

Detall de la màniga amb la inscripció antifeixista *Good Night White Pride* de l'Atletico No Borders. Equip de futbol sala.

Detall de la samarreta dels *Harper's AFC* de Detroit.

Algunes equipacions de Rage Sport

Un dels equips que vesteix Rage Sport és RFC Lions Ska Caserta on participa el Maurizio Affuso, fundador de la marca. El Maurizio és músic del grup d'ska-punk RFC, ens explica com va nèixer aquest equip el 2011. Ell anava amb alguns amics a un partit de futbol quan es van trobar amb una agressió racista en un semàfor. Van convidar immediatament el noi africà víctima d'aquella agressió a anar a jugar amb ells a futbol, però van rebre com a resposta "sou vosaltres els qui vindreu a jugar amb nosaltres". Els va fer conèixer un món paral·lel on els nois africans es troben en camps de perifèria per jugar junts. Al final van decidir fundar un únic equip, per tal de tenir una mateixa samarreta tot l'equip van començar amb merxandatge de la banda del Maurizio, d'aquí va nèixer el nom. Després hi van afegir Lions, ja és un símbol africà i la majoria de jugadors de l'equip eren africans.

Un altre cas és el del Ménilmontant Football Club 1871, és un club de futbol francès fundat el 2014 a París. El seu nom fa referència a Ménilmontant, un barri parisenc amb una tradició anarquista que va jugar un paper destacat en la insurrecció proletària de la Comuna de París del 1871. La consigna del club és "Estima el futbol, odia el feixisme", i els seus colors representatius són el roig i el negre. En el seu logotip, el veler fa referència a la ciutat de París i està decorat amb canons per recordar la Comuna.

L'MFC 1871 és un club autogestionat, i les decisions es prenen mitjançant votacions en assemblea. Es caracteritza per la seva identitat popular i antifeixista, oferint una alternativa al futbol de negoci i rebutja qualsevol forma de discriminació.

El CDE Dragones de Lavapiés (Madrid), és un club nascut el 2014, que té com a missió fomentar la unió i la solidaritat a través de l'esport, creant oportunitats per al diàleg entre persones de diverses cultures. Amb més de 50 nacionalitats i 18 equips, promou la integració, igualtat i respecte. Aquesta iniciativa veïnal, sorgida per iniciativa de pares i mares, busca proporcionar un espai esportiu inclusiu i assequible, fora del marc competitiu tradicional.

Durant més de 10 anys, els Dragones de Lavapiés han destacat pel seu compromís amb la integritat, la igualtat i la lluita contra el racisme. Amb la participació en partits amistosos i una formació de qualitat, el club demostra el seu impacte positiu en el desenvolupament dels joves esportistes.

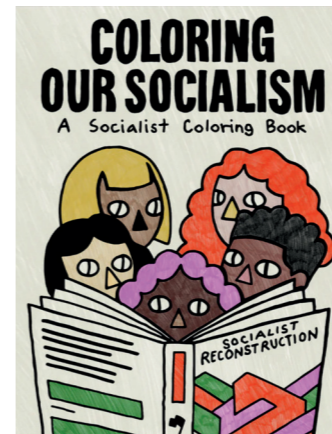
L'esport popular, no serà mai derrotat!

Llibres gràfics que transformen

Us convidem a explorar aquest apartat dedicat als llibres de gràfica política i social, destacant els darrers títols publicats en aquest àmbit. Aquesta selecció no només proporciona una visió aprofundida de les complexitats de la realitat contemporània, sinó que també ajuda a complementar alguns dels articles de la revista.

Selecció dels llibres: Jordi Padró

Coloring our socialism!

Leftaesthetic · @leftaesthetic
1804 books, 2023

Coloring our socialism pren la tasca d'imaginar com serà el futur socialista i ho porta a les pàgines; simplement porta els teus retoladors, llapis de colors i llapis! Amb art inspirat en la *Socialist Reconstruction: A Better Future for the United States*, aquest llibre obre la porta perquè tothom pugui participar en les expressions artístiques de la nostra revolució. Per als teus joves amics que busquen una activitat divertida, o per als teus camarades que necessiten prendre's un temps per relaxar-se, uneix-te a nosaltres mentre pintem el que podria ser una atenció sanitària, allotjament i educació equitables. Tenim un món per construir!

I will do my worst. Anarchik.

N.O. Bonzo · @nobonzo
World Turned Upside Down Press, 2024

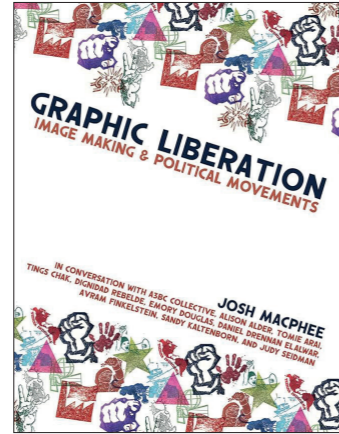
Reedició realitzada i traduïda a l'anglès per l'il·lustrador anarquista nordamericà N.O. Bonzo. L'*Anarchik*, que va fer la seva primera aparició a finals dels anys 60, una variant de la vella caricatura d'un anarquista boig i sabotejador. En pocs anys, el petit home amb un somriure irreverent protagonitzava una vinyeta a les pàgines d'una de les publicacions anarquistes més antigues d'Itàlia. Creat per Roberto Ambrosoli (amb l'ajuda d'amics com Amedeo Bertolo), el seu impacte es va estendre internacionalment, generant moltes semblances, però poques traduccions. Aquest petit llibre intenta preservar i compartir gran part de la feina il·lustrada d'Ambrosoli, alhora que aclareix el context de les lluites dels seus amics per a una audiència de parla anglesa. Es pot aconseguir a la botiga online *Etsy* de l'artista, també es pot accedir una versió digital a través del QR.

El Partit dels Panteres Negres
David F. Walker · Marcus K. Anderson
Tigre de Paper, 2022

El llegat dels panteres resisteix a la simplificació i gràcies a aquesta novel·la gràfica, els lectors podran tenir una comprensió més àmplia del context polític i social que va propiciar el naixement i el ràpid creixement del Partit Pantera Negra, conèixer-ne els principals líders i acostar-se a la història sencera del partit, des del naixement fins a la dissolució. El llibre també serveix per conèixer el llegat que van deixar i el seu impacte icònic i polític fins als nostres dies.

**Graphic Liberation:
Perspectives on Image Making and
Political Movements**
Josh MacPhee · Emory Douglas · Melanie Cervantes...
Common Notions 2024

No és un llibre d'art en sentit estricte; més aviat, es centra en els processos de diversos treballadors culturals: què fan, com ho fan, amb qui treballen i per què ho fan. En general, un debat sobre totes aquestes coses amb alguns dels artistes de moviments socials més dinàmics dels darrers 50-60 anys: A3BC, Alison Alder, Tomie Arai, Tings Chak, Dignidad Rebelde (Jesus Barraza i Melanie Cervantes), Emory Douglas, Daniel Drennan ElAwar, Avram Finkelstein, Sandy Kaltenborn i Judy Seidman.

Defend / Defund
Interference Archive
Common Notions, 2024

Defend / Defund: A Visual History of Organizing against the Police, explora l'estiu de 2020, marcat per les morts de George Floyd, Breonna Taylor i Tony McDade, que van encendre les protestes de carrer més grans de la història dels Estats Units. El llibre analitza la crida a desfinançar la policia i reinvertir en les comunitats, examinant les respostes històriques de les comunitats al supremacisme blanc i als sistemes carceraris als Estats Units. La narrativa està organitzada temàticament, abordant la autodefensa dels organitzadors negres, la resistència queer als espais urbans i presenta més de cent imatges a tot color, incloent materials arxivístics de moviments com el *Black Panther Party* i *CopWatch*. Mitjançant entrevistes amb activistes, acadèmics i artistes, el llibre connecta el moviment modern *Defund* amb poderosos moviments feministes i abolitionistes negres del passat, imaginant alternatives a la policia per a la seguretat comunitària en el present.

**Gràfica anarquista.
Utòpica tinta. 1931 - 1939**
Observatori de la Vida Quotidiana i D. A.
Ajuntament de Barcelona, 2021

Durant els anys de la Guerra Civil espanyola, un grup de dibuixants van agafar el llapis per construir un món nou sorgit de l'ideal llibertari. Pel camí van lluitar contra el feixisme i el capitalisme, van criticar la república i van posar el seu art al servei de la guerra. Silenciats i reprimits per la dictadura, oblidats en democràcia, renaixen ara de la tinta i el paper per reflexionar el present i mirar el futur. Es recullen il·lustracions i dibuixos d'Acín, Shum, Helios Gómez, Monleón, Grapa, Cochet, Boy, Gumsay, Carmona, Sim, Toni Vidal, Les, Lamolla, Lobo, Esbelt, Niu, KDNA o Badia Vilató. El llibre, centrat en la il·lustració llibertària, és el segon volum fruit del projecte d'investigació "Gràfica Anarquista" de l'Observatori de la Vida Quotidiana i que complementa l'anterior publicació Fotografia i Revolució Social (1936-1939).

Fes-ho tu mateix/a

per VixenVandal

Benvinguts/des a la cuina de l'art urbà, un lloc on la creativitat és la nostra principal matèria primera i on els carrers dels nostres pobles i ciutats es converteixen en l'altaveu del nostre missatge. Com a autèntics artistes del carrer (o propagandistes), busquem no només plasmar el que pensem del món que ens envolta, sinó també explorar tècniques i mètodes que transformin l'entorn urbà en un catàleg canviant d'obres d'art a cel obert.

Imatge: Jürgen Telkmann (París, 2018)

El paste-up

La tècnica del *paste-up* (enganxat de cartells) és una forma d'art urbà consistent a col·locar cartells o imatges impreses directament sobre superfícies urbanes. S'utilitza cola, pasta de farina o altres adhesius per fixar les imatges a parets, fanals o altres espais públics.

Els artistes que utilitzen aquesta tècnica creen les seves obres fora del lloc on les enganxen, a casa, un taller, i després les traslladen al seu lloc final. Els cartells poden ser de diferents mides i formes, des de petites peces fins a grans murals, i la tècnica permet una expressió artística diversa.

Podeu crear les vostres manualment, a través de la impressora o fotocopiant-les. Podeu fer obres úniques o fer-ne moltes còpies per tal que es converteixin en una espècie de signatura, això sí feu que cridin l'atenció.

Recepta d'engrut

Ingredients:

1 tassa d'aigua calenta
Aigua freda
3 cullerades de farina
1 cullerada de sucre

Instruccions:

- Barreja la farina amb aigua freda, afegeix prou aigua per humitejar tota la farina i que quedi una pasta considerablement líquida. Tamisa la farina, per evitar grumolls.
- Posa l'aigua a una cassola i posa-la al foc.
- Aboca la barreja a l'aigua calenta, removent constantment i fins que bulli.
- Quan hagi aconseguit que espessi, deixa refredar l'engrut. També pots afegir-li una cullerada de sucre perquè adquireixi una consistència més dura.
- Si ho vols pots afegir-hi colorants, donarà un aspecte diferent als teus projectes.
- Si et sobra engrut, pots guardar-lo a la nevera en un recipient ben tapat durant una setmana.

L'engrut no només ens serveix per adherir els nostres cartells i adhesius als carrers amb precisió, sinó que també destaca la seva sostenibilitat. La seva fórmula simple de farina de blat, sucre i aigua no només ofereix una força adhesiva efectiva, sinó que tots els seus components són biodegradables.

Fem xarxa

Aquest espai és per a totes les persones que es dediquen a la il·lustració, l'art i el disseny gràfic. Compartiu breus relats sobre la vostra feina i on descobrir-la. Animeu a d'altres a sumar-se a aquesta xarxa d'artistes compromesos amb el canvi social.

Selecció de continguts: Jordi Padró

Cibo · @cibo.oooo

Cibo, o Pier Paolo Spinazzè, un artista de Verona, ha dedicat més d'una dècada a transformar les parets de la ciutat, passant de missatges feixistes a murals vibrants d'aliments italians, com a resposta als grups d'extremadreta que tenen molta presència a la seva ciutat. Quan era a la universitat un amic seu va ser assassinat per un grup feixista. Mitjançant la seva creativitat, utilitza la ironia per simbolitzar la unitat i diversitat contra l'odi, demostrant com l'expressió artística pot ser una resposta potent als desafiaments socials i polítics. Podeu veure les seves accions a Instagram.

Antifascist Logo Archive · @antifascist_logo_archive

Aquest compte d'Instagram es dedica a recopilar totes les versions de les dues banderes antifeixistes que va trobant. És fascinant veure la gran quantitat de dissenys que han versionat i reinterpretat aquest símbol dissenyat el 1932 per Max Keilsonand i Max Gebhard per l'*Antifaschistische Aktion*, organització impulsada pel *KPD* (Partit Comunista Alemany) per combatre el nazisme. A mitjans de la dècada dels vuitanta el col·lectiu gràfic *Kunst und Kampf* (Art i lluita) va fer que una de les banderes fos negra, mentre que a la versió inicial totes dues eren vermelles.

Praxis Studio · @praxisstvdio

Santiago de Compostela, Galícia, especialitzats en la producció d'art i articles predominantment anticapitalistes, feministes, antifeixistes, anticolonials i vegans, com roba, pins, distintius, adhesius, cartells i altres expressions artístiques.

Elias Taño · @elias_tano

Elias Taño és un il·lustrador, muralista i artista gràfic nascut a Tenerife, reconegut pel seu compromís amb els moviments socials i la seva actitud irreverent que es reflecteix en la seva obra artística. Ha creat il·lustracions per a editorials com Bromera o Tigre de Paper, així com per a revistes com Catarsi, Diagonal. Forma part de l'equip fundador d'Algrà, Espai d'art, pensament crític i ecologisme.

Impremta Col·lectiva Can Batlló · @impremtacolactiva

La Impremta Col·lectiva és un projecte de gràfica política amb tècniques analògiques per crear contingut crític i donar suport a diferents lluites tant del barri com d'altres territoris.

El col·lectiu s'organitza de manera horitzontal i assembleària per concebre, dissenyar i produir conjuntament materials combatius, reconeixent la gràfica com una eina de resistència i transformació social.

Irregular Rhythm Asylum · @ira.tokyo

Irregular Rhythm Asylum de Tokio és una infobotiga que va obrir les seves portes el 2004. Mantinent l'anarquisme i el concepte de "fes-ho tu mateix" (DIY) com a temes principals, ofereix publicacions, revistes i productes relacionats amb moviments socials i la cultura de resistència. De vegades, l'IRA organitza esdeveniments com exposicions, projeccions de pel·lícules, tallers i festes. A més, un cercle de costura anomenat NUMAN es reuneix aquí cada dimarts a la tarda, i el col·lectiu de disseny xilogràfic A3BC es reuneix cada dijous a la tarda.

En el procés d'elaboració d'aquesta publicació hem seguit criteris d'ecoedició amb l'objectiu de reduir l'impacte ambiental de la producció i assegurar l'aplicació de pràctiques de respecte al medi ambient.

Alguns dels nostres criteris són l'ús de paper certificat FSC, com a mesura per evitar la desforestació, un format que aprofita al màxim el paper o la impressió en una impremta local que aplica criteris d'ecoedició com una manera d'entendre les publicacions, de veure-les i sentir-les, de pensar en els boscos com a una part de les publicacions i en les publicacions com a una part de nosaltres, de pensar en nosaltres com a part d'una Terra, comuna.

GREENING BOOKS
www.bookdaper.cat
bdAP113

ArtefacteG
 ArtefacteG Edicions
 Jordi Padró Farré
 2024

MOTXILLA ECOLÒGICA - Càlcul de la motxilla ecològica d'un exemplar de la publicació						
Massa publicació (g)	Peljada de carboni (g CO ₂ eq.)	Residus generats (g)	Consum aigua (L)	Consum energia (MJ)	Consum matèries primeres (g)	
43	219	5	1	4	42	
Estalvis*:	7	1	0	0	4	

